

PRAWO HANDLOWE

Zagadnienia wybrane

redakcja naukowa
Agnieszka Malarewicz-Jakubów

Paweł Czaplicki, Michał Gornowicz, Ewa Lewandowska
Paweł Lewandowski, Sylwia Łazarewicz, Agnieszka Malarewicz-Jakubów
Michał Mariański, Anna Moszyńska, Maja Piątkowska, Katarzyna Siemion
Aleksandra Sikorska-Lewandowska, Karol Szadkowski, Renata Tanajewska
Konrad Zacharzewski, Jakub Jerzy Zięty

PIKTOGRAMY

wskazują ważne elementy
książki i ułatwiają
ich odnalezienie

Ważne

Przykłady

Podstawa prawna
Kontekst prawny

Pytania
Zadania

Rozwiązania
Odpowiedzi

Stanowisko stron
Pogląd

Orzecznictwo

Literatura

Historia

Nowe przepisy

PRAWO HANDLOWE

Zagadnienia wybrane

redakcja naukowa

Agnieszka Malarewicz-Jakubów

Paweł Czaplicki, Michał Gornowicz, Ewa Lewandowska
Paweł Lewandowski, Sylwia Łazarewicz, Agnieszka Malarewicz-Jakubów
Michał Mariański, Anna Moszyńska, Maja Piątkowska, Katarzyna Siemion
Aleksandra Sikorska-Lewandowska, Karol Szadkowski, Renata Tanajewska
Konrad Zacharzewski, Jakub Jerzy Zięty

Stan prawny na 1 marca 2023 r.

Recenzent
Prof. dr hab. Aleksander Jerzy Witosz

Wydawca
Monika Pawłowska

Redaktor prowadzący
Livia Śpiewak

Opracowanie redakcyjne
Katarzyna Świerk-Bożek

Projekt okładek serii
Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

Poszczególne rozdziały podręcznika napisali:

Paweł Czaplicki – X, XVII, XXII–XXIII
Michał Gornowicz – XIX–XX
Ewa Lewandowska – III–V
Paweł Lewandowski – XII–XIII
Sylwia Łazarewicz – VII
Agnieszka Malarewicz-Jakubów – Przedmowa, koncepcja całości
Michał Mariański – XXV
Anna Moszyńska – I–II
Maja Piątkowska – VI, XVIII
Katarzyna Siemion – IX, XI
Aleksandra Sikorska-Lewandowska – XXI
Karol Szadkowski – XXVI–XXXV
Renata Tanajewska – XIV–XVI
Konrad Zacharzewski – XXIV
Jakub Jerzy Zięty – VIII

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2023

ISBN 978-83-8328-575-7

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	19
Przedmowa	23
Rozdział I	
Pojęcie prawa handlowego i jego miejsce w systemie prawa	25
1. Definicja prawa handlowego	25
2. Prawo handlowe a prawo gospodarcze prywatne	26
3. Miejsce prawa handlowego w systemie prawa	27
3.1. Podział na prawo prywatne i prawo publiczne	27
3.2. Miejsce prawa handlowego w systemie prawa prywatnego	28
3.3. Zasada jedności prawa cywilnego	31
Rozdział II	
Stosowanie prawa cywilnego w prawie handlowym	35
1. Stosowanie przepisów prawa cywilnego pod rządami Kodeksu handlowego	35
2. Stosowanie przepisów prawa cywilnego pod rządami Kodeksu spółek handlowych	36
2.1. Uwagi wprowadzające	36
2.2. Stosowanie wprost	37
2.3. Stosowanie odpowiednie	37
2.4. Pojęcie właściwości (natury) stosunku prawnego spółki handlowej ...	38
2.5. Luka rzeczywista w przepisach Kodeksu spółek handlowych	39
2.6. Ograniczona autonomia prawa spółek handlowych	39
2.7. Wyraźne odesłanie do odpowiednich przepisów Kodeksu cywilnego ...	41
Rozdział III	
Przedsiębiorca jako podmiot prawa cywilnego	43
1. Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim	44
1.1. Uwagi wprowadzające	44
1.2. Kryterium podmiotowe	45

1.3. Kryterium przedmiotowe (funkcjonalne)	46
1.4. Obowiązek wpisu a status przedsiębiorcy	49
2. Rodzaje przedsiębiorców	50
3. Przedsiębiorstwo przedsiębiorcy	51

Rozdział IV

Firma przedsiębiorcy	53
1. Uwagi wprowadzające	54
2. Elementy konstrukcyjne firmy	55
3. Zasady prawa firmowego	56
4. Ochrona prawa do firmy	58

Rozdział V

Pełnomocnictwo i prokura	61
1. Definicja prokury	62
2. Rodzaje prokury	63
3. Udzielenie prokury	65
4. Zakres umocowania	67
5. Substytucja	69
6. Zakończenie prokury	70
6.1. Uwagi wprowadzające	70
6.2. Odwołanie prokury	70
6.3. Zrzeczenie się prokury	71
6.4. Wygaśnięcie prokury z mocy prawa	71

Rozdział VI

Rejestry przedsiębiorców	75
1. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej	76
1.1. Informacje ogólne	76
1.2. Wpis do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej	78
1.3. Dane wpisywane do Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej	80
1.4. Zmiana danych	82
1.5. Domniemanie prawdziwości danych	83
1.6. Zasada jawności danych	84
2. Krajowy Rejestr Sądowy	85
2.1. Geneza Krajowego Rejestru Sądowego	85
2.2. Informacje ogólne	87
2.3. Struktura Krajowego Rejestru Sądowego	89
2.4. Zasady Krajowego Rejestru Sądowego	94
2.4.1. Uwagi wprowadzające	94

2.4.2. Zasada jawności wpisu.....	95
2.5. Postępowanie przed sądem rejestrowym.....	99
2.6. Rodzaje wpisów	101
3. Rejestr Funduszy Emerytalnych	103
4. Rejestr Funduszy Inwestycyjnych.....	106

Rozdział VII

Spółka cywilna	109
1. Definicja ustawowa.....	110
2. Źródło regulacji prawnej.....	112
3. Powstanie spółki.....	114
3.1. Wspólnicy.....	114
3.2. Udział w spółce i wkłady.....	114
3.3. Majątek wspólny wspólników.....	116
3.4. Forma i treść umowy	117
3.5. Kwestie rejestrowe	119
4. Stosunki zewnętrzne spółki.....	120
4.1. Reprezentacja	120
4.2. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki.....	122
5. Stosunki wewnętrzne spółki.....	125
5.1. Prowadzenie spraw spółki.....	125
5.2. Udział w zyskach i stratach spółki.....	128
6. Zmiany osobowe spółki.....	131
6.1. Wystąpienie wspólnika ze spółki.....	131
6.2. Wstąpienie do spółki spadkobierców zmarłego wspólnika	134
6.3. Dopuszczalność innych zmian składu osobowego spółki	135
7. Rozwiązanie spółki	136
8. Likwidacja spółki.....	138

Rozdział VIII

Grupy spółek	141
1. Koncern, holding, grupa spółek – kwestie terminologiczne.....	143
2. Stosunek dominacji – zależności w prawie spółek	144
2.1. Charakter prawny stosunku dominacji – zależności	144
2.1.1. Uwagi wprowadzające.....	144
2.1.2. Przesłanki powstania stosunku dominacji – zależności	146
2.1.3. Wybrane obowiązki i uprawnienia spółek dominujących i zależnych, organów oraz ich wspólników i akcjonariuszy, związane z powstaniem stosunku dominacji – zależności	149
2.2. Grupa spółek jako kwalifikowany stosunek dominacji – zależności	158

Rozdział IX

Cechy spółek osobowych	175
1. Cechy spółek osobowych – katalog	176
2. Cechy spółek osobowych – zagadnienia szczegółowe	176

Rozdział X

Spółka jawna	187
1. Definicja ustawowa.....	188
2. Źródło regulacji prawnej	188
3. Powstanie spółki.....	188
3.1. Wspólnicy	188
3.2. Udziały i wkłady.....	189
3.3. Kapitał założycielski.....	191
3.4. Forma i treść umowy	191
3.5. Rejestracja spółki.....	192
3.6. Utworzenie spółki przez przekształcenie	193
4. Stosunki zewnętrzne spółki.....	193
4.1. Reprezentacja	193
4.2. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki.....	194
5. Stosunki wewnętrzne spółki.....	197
5.1. Prowadzenie spraw spółki.....	197
5.2. Kontrola przez wspólników	199
6. Zmiany osobowe w spółce.....	200
7. Rozwiązanie spółki	202
8. Likwidacja spółki.....	205

Rozdział XI

Spółka partnerska	209
1. Definicja ustawowa.....	210
2. Źródło regulacji prawnej	212
3. Powstanie spółki.....	213
3.1. Wspólnicy	213
3.2. Udziały i wkłady.....	216
3.3. Forma i treść umowy	217
3.4. Kwestie rejestrowe	219
3.5. Utworzenie spółki partnerskiej przez przekształcenie.....	220
4. Stosunki zewnętrzne spółki.....	221
4.1. Reprezentacja	221
4.2. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki.....	224
5. Stosunki wewnętrzne spółki.....	227
5.1. Prowadzenie spraw spółki.....	227
5.2. Kontrola przez partnerów	229

6. Zmiany osobowe spółki.....	230
7. Rozwiązanie spółki	233
8. Likwidacja spółki.....	236

Rozdział XII

Spółka komandytowa.....	239
1. Definicja ustawowa.....	240
2. Źródło regulacji prawnej	241
3. Powstanie spółki.....	241
3.1. Uwagi wprowadzające	241
3.2. Wspólnicy	242
3.3. Udziały i wkłady.....	242
3.4. Kapitał założycielski.....	244
3.5. Forma i treść umowy	244
3.6. Kwestie rejestrowe	247
4. Stosunki zewnętrzne spółki.....	249
4.1. Reprezentacja	249
4.2. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki.....	251
5. Stosunki wewnętrzne spółki.....	253
5.1. Prowadzenie spraw spółki.....	253
5.2. Kontrola przez wspólników	255
6. Zmiany osobowe spółki.....	256
7. Rozwiązanie spółki	258
8. Likwidacja spółki.....	260

Rozdział XIII

Spółka komandytowo-akcyjna.....	263
1. Definicja ustawowa.....	264
2. Źródło regulacji prawnej	266
3. Powstanie spółki.....	267
3.1. Uwagi wprowadzające	267
3.2. Wspólnicy	268
3.3. Wkłady.....	269
3.4. Kapitał założycielski.....	271
3.5. Forma i treść umowy	272
3.6. Wpis do rejestru przedsiębiorców.....	277
4. Stosunki zewnętrzne spółki.....	278
4.1. Reprezentacja	278
4.2. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki.....	281
5. Stosunki wewnętrzne spółki.....	283
5.1. Prowadzenie spraw spółki.....	283
5.2. Podejmowanie uchwał.....	285

5.3. Podział zysku	286
5.4. Nadzór.....	288
6. Zmiany osobowe spółki.....	289
7. Wystąpienie ze spółki	290
8. Rozwiązanie spółki	291
9. Likwidacja spółki.....	291

Rozdział XIV

Cechy spółek kapitałowych.....	293
1. Katalog cech	294
2. Zagadnienia szczegółowe	294

Rozdział XV

Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością	303
1. Definicja ustawowa.....	303
2. Źródło regulacji prawnej	304
3. Powstanie spółki.....	304
3.1. Wspólnicy	304
3.2. Udziały i wkłady.....	321
3.3. Kapitał założycielski.....	323
3.4. Forma i treść umowy	324
3.5. Kwestie rejestrowe	328
4. Stosunki zewnętrzne spółki.....	331
4.1. Reprezentacja	331
4.2. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki.....	334
5. Stosunki wewnętrzne spółki.....	336
5.1. Prowadzenie spraw spółki.....	336
5.2. Kontrola przez wspólników	337
6. Zmiany osobowe spółki.....	342
7. Rozwiązanie spółki	343
8. Likwidacja spółki.....	344

Rozdział XVI

Spółka akcyjna	349
1. Definicja ustawowa.....	349
2. Źródło regulacji prawnej	350
3. Powstanie spółki.....	351
3.1. Wspólnicy	351
3.2. Akcje i wkłady.....	370
3.3. Kapitał założycielski.....	378
3.4. Forma i treść umowy	380
3.5. Kwestie rejestrowe	386

4. Stosunki zewnętrzne spółki.....	388
4.1. Reprezentacja	388
4.2. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki.....	391
5. Stosunki wewnętrzne spółki.....	393
5.1. Prowadzenie spraw spółki.....	393
5.2. Kontrola przez wspólników	395
6. Zmiany osobowe spółki.....	399
7. Rozwiązanie spółki	399
8. Likwidacja spółki.....	399

Rozdział XVII

Prosta spółka akcyjna	405
1. Definicja ustawowa.....	406
2. Źródło regulacji prawnej	406
3. Powstanie spółki.....	406
3.1. Wspólnicy	406
3.2. Udziały i wkłady.....	407
3.3. Kapitał założycielski.....	414
3.4. Forma i treść umowy	415
3.5. Kwestie rejestrowe	417
3.6. Utworzenie spółki przez przekształcenie	418
4. Stosunki zewnętrzne spółki.....	419
4.1. Reprezentacja	419
4.2. Odpowiedzialność za zobowiązania spółki.....	422
5. Stosunki wewnętrzne spółki.....	423
5.1. Prowadzenie spraw spółki.....	423
5.2. Kontrola przez wspólników	432
6. Zmiany osobowe spółki.....	434
7. Rozwiązanie spółki	438
8. Likwidacja spółki.....	439

Rozdział XVIII

Transformacje spółek – zasady, fuzje, podziały, przekształcenia	443
1. Uwagi wprowadzające	444
2. Łączenie się spółek	445
2.1. Pojęcie i zasady łączenia się spółek	445
2.2. Sposoby łączenia się spółek.....	446
2.3. Przebieg procesu łączenia się spółek	447
2.4. Skutki połączenia się spółek	451
3. Podział spółek	452
3.1. Pojęcie i zasady podziału spółek	452
3.2. Sposoby podziału spółek.....	453

3.3. Przebieg procesu podziału spółek.....	453
3.4. Skutki podziału spółek	455
4. Przekształcenia spółek.....	455
4.1. Pojęcie i zasady przekształcenia spółki.....	455
4.2. Sposoby przekształcenia.....	456
4.3. Przebieg procesu przekształcenia	457
4.4. Skutki przekształcenia	458
 Rozdział XIX	
Europejskie zgrupowanie interesów gospodarczych.....	461
1. Charakter prawny i cele Europejskiego Zgrupowania Interesów Gospodarczych	461
2. Tworzenie Europejskiego Zgrupowania Interesów Gospodarczych.....	463
3. Odpowiedzialność za zobowiązania.....	464
4. Nabycie i ustanie członkostwa.....	465
5. Rozwiązanie i likwidacja Europejskiego Zgrupowania Interesów Gospodarczych	466
 Rozdział XX	
Spółka europejska.....	469
1. Definicja spółki europejskiej i jej cechy charakterystyczne.....	470
2. Sposoby utworzenia spółki europejskiej.....	471
3. Monistyczny i dualistyczny model zarządzania spółką europejską	473
4. Przeniesienie siedziby spółki europejskiej do innego państwa członkowskiego.....	476
5. Rozwiązanie i likwidacja spółki europejskiej	478
 Rozdział XXI	
Stowarzyszenia, fundacje, spółdzielnie	481
1. Stowarzyszenia.....	482
1.1. Źródło regulacji prawnej.....	482
1.2. Definicja ustawowa.....	482
1.3. Rodzaje stowarzyszeń	483
1.4. Powstanie stowarzyszenia	484
1.5. Struktura organizacyjna stowarzyszenia.....	485
1.6. Nadzór nad stowarzyszeniem.....	487
1.7. Prowadzenie działalności gospodarczej przez stowarzyszenie	488
1.8. Likwidacja stowarzyszenia.....	489
2. Fundacje.....	490
2.1. Źródło regulacji prawnej.....	490
2.2. Definicja ustawowa.....	490
2.3. Powstanie fundacji	492

2.3.1. Fundator.....	492
2.3.2. Oświadczenie woli o ustanowieniu fundacji	492
2.3.3. Statut fundacji	493
2.3.4. Wpis do Krajowego Rejestru Sądowego	494
2.4. Struktura organizacyjna fundacji.....	494
2.5. Nadzór nad fundacją.....	495
2.6. Prowadzenie działalności gospodarczej przez fundację.....	497
2.7. Likwidacja fundacji.....	498
3. Spółdzielnie	499
3.1. Źródło regulacji prawnej.....	499
3.2. Definicja ustawowa.....	499
3.3. Idea spółdzielczości, zasady spółdzielcze.....	500
3.4. Rodzaje spółdzielni	501
3.5. Powstanie spółdzielni	502
3.5.1. Założyciele spółdzielni.....	502
3.5.2. Forma i treść statutu.....	502
3.5.3. Wpis do Krajowego Rejestru Sądowego	503
3.6. Członkostwo w spółdzielni	503
3.6.1. Uwagi wprowadzające.....	503
3.6.2. Nabycie członkostwa	504
3.6.3. Prawa i obowiązki członków spółdzielni	505
3.6.4. Ustanie członkostwa.....	506
3.7. Postępowanie wewnątrzspółdzielcze.....	507
3.8. Organy spółdzielni.....	507
3.8.1. Uwagi wprowadzające.....	507
3.8.2. Walne zgromadzenie.....	508
3.8.3. Rada nadzorcza	510
3.8.4. Zarząd.....	511
3.8.5. Zebranie grup członkowskich.....	511
3.9. Prowadzenie działalności gospodarczej przez spółdzielnie.....	512
3.10. Przekształcenie, likwidacja i upadłość spółdzielni.....	512
3.11. Spółdzielnia europejska – wzmianka	514

Rozdział XXII

Prawo restrukturyzacyjne	517
1. Uwagi wprowadzające	518
2. Rodzaje postępowań restrukturyzacyjnych	519
3. Zdolność restrukturyzacyjna	520
4. Wszczęcie postępowania restrukturyzacyjnego	521
5. Plan restrukturyzacyjny	523
6. Uczestnicy postępowania restrukturyzacyjnego.....	524
7. Przebieg postępowania restrukturyzacyjnego.....	527

Rozdział XXIII

Prawo upadłościowe	533
1. Uwagi wprowadzające	534
2. Zdolność upadłościowa	535
3. Podstawy ogłoszenia upadłości	535
4. Ogłoszenie upadłości	536
5. Uczestnicy postępowania upadłościowego.....	540
6. Przebieg postępowania upadłościowego	542

Rozdział XXIV

Papiery wartościowe	549
1. Nowoczesne ujęcie papierów wartościowych w nauce i praktyce XXI w.	553
2. Konstrukcja prawna	556
2.1. Klasyczne teorie papieru wartościowego	556
2.2. Zakres zastosowania przepisów Kodeksu cywilnego	558
2.3. Środki symbolizujące prawo podmiotowe jako wspólny mianownik konstrukcyjny	559
3. Zastosowanie	562
3.1. Egzekucja świadczenia.....	562
3.2. Przenoszenie praw podmiotowych	564
3.3. Dowód procesowy	567
4. Podstawowy problem kwalifikacyjny – tzw. zasada <i>numerus clausus</i>	568
5. Charakterystyki i podziały	570
6. Papiery wartościowe dokumentowe	573
6.1. Weksel	573
6.2. Czek	575
6.3. Konosament	578
6.4. List przewozowy	579
7. Papiery wartościowe zdematerializowane	581
7.1. Zdematerializowany papier wartościowy jako skutek wieloelementowego zdarzenia prawnego.....	581
7.2. Akcja.....	583
7.3. Obligacja	587
7.4. Instrumenty finansowe rynku kapitałowego	589
7.5. Aktywa inwestycyjne emitowane przez instytucje wspólnego inwestowania.....	592
7.6. Bankowe papiery wartościowe	594
8. Tokenizacja praw podmiotowych	595

Rozdział XXV

Rynek kapitałowy	597
1. Wprowadzenie do prawa rynku kapitałowego.....	600

1.1. Uwagi wprowadzające	600
1.2. Rozwój rynku kapitałowego na świecie	600
1.3. Rozwój rynku kapitałowego w Polsce	603
1.3.1. Uwagi wprowadzające.....	603
1.3.2. Instytucje rynku kapitałowego do 1989 r.	603
1.3.3. Instytucje rynku kapitałowego po 1989 r.	605
2. Nadzór nad rynkiem kapitałowym w Polsce	608
2.1. Uwagi wprowadzające	608
2.2. Definicja i zakres pojęcia rynku kapitałowego	608
2.3. Kształtowanie się nadzoru nad rynkiem w ujęciu historycznym	609
2.4. Zakres kompetencji i struktura Komisji Nadzoru Finansowego	612
3. Dematerializacja papierów wartościowych	615
3.1. Uwagi wprowadzające	615
3.2. Dematerializacja w ujęciu historycznym	616
3.3. Znaczenie dematerializacji dla funkcjonowania i nadzoru nad rynkiem.....	618
3.4. Dematerializacja a przepisy kolizyjnoprawne.....	621
4. Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych i Giełda Papierów Wartościowych.....	624
4.1. Uwagi wprowadzające	624
4.2. Struktura i sposób funkcjonowania Giełdy Papierów Wartościowych....	624
4.3. Struktura i sposób funkcjonowania Krajowego Depozytu Papierów Wartościowych	628
5. Koncepcja oferty publicznej na rynku kapitałowym	632
5.1. Uwagi wprowadzające	632
5.2. Zakres pojęcia oferty publicznej	632
5.3. Rola i znaczenie emitenta na rynku kapitałowym	634
5.4. Przepisy karne w zakresie oferty publicznej.....	636

Rozdział XXVI

Umowa spółki cichej	641
1. Zawarcie, treść i strony umowy.....	641
2. Umowa spółki cichej na gruncie Kodeksu handlowego	642
3. Kwalifikacja prawna umowy spółki cichej	643

Rozdział XXVII

Umowa agencyjna	645
1. Uwagi wprowadzające	645
2. Treść i strony umowy.....	646
3. Forma umowy agencyjnej	647
4. Charakterystyka umowy agencyjnej	648
5. Prawa i obowiązki stron	648

5.1. Obowiązek agenta pośredniczenia przy zawieraniu umów	648
5.2. Wynagrodzenie agenta	649
5.2.1. Sposób wynagrodzenia	649
5.2.2. Wynagrodzenie prowizyjne	650
5.2.3. Prowizja <i>del credere</i>	653
5.3. Świadczenie wyrównawcze	653
5.4. Zwrot wydatków	655
5.5. Ustawowe prawo zastawu	655
5.6. Obowiązek lojalności i jego konkretyzacje	656
5.6.1. Obowiązek lojalności	656
5.6.2. Obowiązki informacyjne	656
5.6.3. Obowiązek przestrzegania wskazówek dającego zlecenie	657
5.7. Zakaz konkurencji po rozwiązaniu umowy agencyjnej	657
6. Wygaśnięcie stosunku prawnego agencji	658

Rozdział XXVIII

Umowa dystrybucyjna	661
1. Ogólna charakterystyka umowy dystrybucyjnej	661
2. Obowiązki stron	664
3. Szczególne rodzaje umowy dystrybucyjnej	667
4. Regulacje prawne odnoszące się do umów dystrybucyjnych	668
4.1. Uwagi wprowadzające	668
4.2. Prawo międzynarodowe prywatne	669
4.3. Prawo ochrony konkurencji	669

Rozdział XXIX

Umowa faktoringu	673
1. Ogólna charakterystyka umowy faktoringu	673
2. Obowiązki stron	675
3. Funkcje faktoringu	677
4. Rodzaje faktoringu	678
5. Kwalifikacja prawna umowy faktoringu	682
6. Faktoring a forfaiting	683

Rozdział XXX

Umowa franchisingu	685
1. Ogólna charakterystyka umowy franchisingu	685
2. Treść umowy i obowiązki stron	686
3. Regulacje prawne odnoszące się do umów franchisingu	689
3.1. Uwagi wprowadzające	689
3.2. Prawo prywatne międzynarodowe	689
3.3. Prawo ochrony konkurencji	690

Rozdział XXXI

Umowa gwarancji bankowej	693
1. Zawarcie i strony umowy gwarancji bankowej.....	693
2. Rodzaje gwarancji bankowych.....	696
3. Treść umowy gwarancji bankowej i podstawowe obowiązki stron.....	696
4. Przelew wierzytelności wynikającej z gwarancji.....	701
5. Przedawnienie roszczeń z tytułu gwarancji bankowej.....	703
6. Potwierdzenie gwarancji i inne zabezpieczenia udzielane przez banki.....	704

Rozdział XXXII

Umowa kredytu bankowego	705
1. Zawarcie, treść i strony umowy kredytu bankowego.....	705
2. Podstawowe obowiązki stron.....	709
3. Charakter prawny umowy kredytu bankowego.....	712
4. Odpowiedzialność stron.....	713
5. Kredyty walutowe i quasi-walutowe.....	715
6. Pożyczka bankowa.....	717

Rozdział XXXIII

Umowa leasingu	719
1. Uwagi wprowadzające.....	720
2. Zawarcie, treść i strony umowy leasingu.....	720
3. Rodzaje umów leasingu.....	721
4. Obowiązki stron.....	723
4.1. Obowiązki finansującego.....	723
4.2. Obowiązki korzystającego.....	724
5. Odpowiedzialność stron.....	728
6. Opcja leasingowa.....	730

Rozdział XXXIV

Umowa rachunku bankowego	733
1. Treść, strony i zawarcie umowy rachunku bankowego.....	733
2. Prawa i obowiązki stron.....	735
2.1. Obowiązek przechowywania środków pieniężnych.....	735
2.2. Obowiązek przeprowadzania rozliczeń pieniężnych.....	737
2.3. Pozostałe prawa i obowiązki stron.....	738
3. Odpowiedzialność stron.....	739
4. Rodzaje rachunków bankowych.....	741
5. Ustanie stosunku prawnego.....	742
6. Przedawnienie.....	743

Rozdział XXXV

Umowa o roboty budowlane	745
1. Ogólna charakterystyka umowy o roboty budowlane.....	745
2. Zawarcie, strony i charakter umowy o roboty budowlane.....	747
3. Podstawowe obowiązki stron.....	748
3.1. Obowiązki inwestora	748
3.1.1. Obowiązek przygotowania robót budowlanych.....	748
3.1.2. Obowiązek zapłaty wynagrodzenia.....	748
3.1.3. Obowiązek odebrania obiektu	749
3.2. Obowiązki wykonawcy.....	749
3.2.1. Obowiązek sprawdzenia warunków do wykonania umowy.....	749
3.2.2. Obowiązek przejęcia terenu budowy	749
3.2.3. Wykonanie obiektu	750
3.2.4. Oddanie do użytku gotowego obiektu	751
4. Gwarancja zapłaty za roboty budowlane	751
5. Podwykonawcy	752
6. Odpowiedzialność stron.....	754
7. Zakończenie stosunku prawnego.....	755
7.1. Uwagi wprowadzające	755
7.2. Odstąpienie od umowy.....	755
8. Przedawnienie.....	756
 AUTORZY	 757
 SKOROWIDZ	 761

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- k.c. – ustawa z 23.04.1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1360 ze zm.)
- k.h. – rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.) – uchylone
- k.m. – ustawa z 18.09.2001 r. – Kodeks morski (Dz.U. z 2018 r. poz. 2175 ze zm.)
- Konstytucja RP – Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.)
- k.p. – ustawa z 26.06.1974 r. – Kodeks pracy (Dz.U. z 2022 r. poz. 1510 ze zm.)
- k.p.a. – ustawa z 14.06.1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2000 ze zm.)
- k.p.c. – ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)
- k.s.h. – ustawa z 15.09.2000 r. – Kodeks spółek handlowych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1467 ze zm.)
- o.p. – ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2022 r. poz. 2651 ze zm.)
- pr. bank. – ustawa z 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 2324 ze zm.)
- pr. przeds. – ustawa z 6.03.2018 r. – Prawo przedsiębiorców (Dz.U. z 2023 r. poz. 221 ze zm.)
- pr. restr. – ustawa z 15.05.2015 r. – Prawo restrukturyzacyjne (Dz.U. z 2022 r. poz. 2309)
- pr. upadł. – ustawa z 28.02.2003 r. – Prawo upadłościowe (Dz.U. z 2022 r. poz. 1520 ze zm.)
- rozporządzenie Rzym I – rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 593/2008 z 17.06.2008 r. w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych (Rzym I) (Dz.Urz. UE L 177, s. 6, ze sprost.)
- TFUE – Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 2016 r., s. 47)
- u.d.e. – ustawa z 18.11.2020 r. o doręczeniach elektronicznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 285)

u.f.i.	-	ustawa z 27.05.2004 r. o funduszach inwestycyjnych i zarządzaniu alternatywnymi funduszami inwestycyjnymi (Dz.U. z 2023 r. poz. 681)
u.n.r.f.	-	ustawa z 21.07.2006 r. o nadzorze nad rynkiem finansowym (Dz.U. z 2022 r. poz. 660 ze zm.)
u.o.	-	ustawa z 15.01.2015 r. o obligacjach (Dz.U. z 2022 r. poz. 2244)
u.o.i.f.	-	ustawa z 29.07.2005 r. o obrocie instrumentami finansowymi (Dz.U. z 2023 r. poz. 646)
u.o.k.k.	-	ustawa z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275 ze zm.)
u.o.p.	-	ustawa z 29.07.2005 r. o ofercie publicznej i warunkach wprowadzania instrumentów finansowych do zorganizowanego systemu obrotu oraz o spółkach publicznych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2554 ze zm.)
u. rach.	-	ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.)
ustawa o CEIDG	-	ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy (Dz.U. z 2022 r. poz. 541)
ustawa o KRS	-	ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (Dz.U. z 2023 r. poz. 685)
u.u.p.	-	ustawa z 19.08.2011 r. o usługach płatniczych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2360 ze zm.)
u.z.n.k.	-	ustawa z 16.04.1993 r. o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji (Dz.U. z 2022 r. poz. 1233)
u.z.s.p.	-	ustawa z 5.07.2018 r. o zarządzie sukcesyjnym przedsiębiorstwem osoby fizycznej i innych ułatwieniach związanych z sukcesją przedsiębiorstw (Dz.U. z 2021 r. poz. 170)
u.z.u.p.z.	-	ustawa z 6.03.2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. z 2022 r. poz. 470)

Czasopisma, zbiory orzecznictwa

Apel.-W-wa	-	Apelacja. Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Warszawie
DR	-	Doradca Restrukturyzacyjny
EPS	-	Europejski Przegląd Sądowy
GSP	-	Gdańskie Studia Prawnicze
KPP	-	Kwartalnik Prawa Prywatnego
MPB	-	Monitor Prawa Bankowego
MPH	-	Monitor Prawa Handlowego
M. Praw.	-	Monitor Prawniczy
OSA	-	Orzecznictwo Sądów Apelacyjnych
OSAB	-	Orzecznictwo Sądów Apelacji Białostockiej
OSNAPiUS	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Administracyjna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna

OSNCP	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna – Zbiór Dodatkowy
OSNP	-	Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych
OTK	-	Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego
OwSS	-	Orzecznictwo w Sprawach Samorządowych
PES	-	Problemy Egzekucji Sądowej
PiP	-	Państwo i Prawo
PPC	-	Polski Proces Cywilny
PPH	-	Przegląd Prawa Handlowego
PPiA	-	Przegląd Prawa i Administracji
PPP	-	Przegląd Prawa Publicznego
PPW	-	Prawo Papierów Wartościowych
Pr. Bank.	-	Prawo Bankowe
Pr. Sp.	-	Prawo Spółek
PUG	-	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
R. Pr.	-	Radca Prawny
SPP	-	Studia Prawa Prywatnego
TPP	-	Transformacje Prawa Prywatnego

Inne

CEIDG	-	Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej
GPW	-	Giełda Papierów Wartościowych
KDPW	-	Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych
KNF	-	Komisja Nadzoru Finansowego
KRS	-	Krajowy Rejestr Sądowy
KRUS	-	Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego
NSA	-	Naczelny Sąd Administracyjny
PKD	-	Polska Klasyfikacja Działalności
SA	-	sąd apelacyjny
SN	-	Sąd Najwyższy
SO	-	sąd okręgowy
TK	-	Trybunał Konstytucyjny
TS/TSUE	-	Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (do 1.12.2009 r. jako Trybunał Sprawiedliwości)
WSA	-	wojewódzki sąd administracyjny
ZUS	-	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

PRZEDMOWA

Oddajemy do rąk Czytelników opracowanie zawierające wybór zagadnień i problemów z zakresu szeroko rozumianego prawa handlowego. Każdy rozdział poprzedza spis literatury wykorzystanej przy jego przygotowaniu, jak też polecanej do bardziej szczegółowego poznania omawianych kwestii. Publikacja może być więc traktowana jako podręcznik dla studentów prawa, administracji i ekonomii.

Przed przystąpieniem do prac przeanalizowałam programy nauczania przedmiotu określanego jako prawo handlowe lub prawo gospodarcze prywatne na kilku polskich wydziałach prawa i zdecydowałam o doborze zagadnień. Wyraźnie zaznaczam, że nie wszystkie poruszane przez autorów kwestie mieszczą się w tzw. ścisłej, precyzyjnej definicji prawa handlowego. Nauczając studentów prawa handlowego, często wykraczamy poza jego materię, utożsamiając wszystkie regulacje profesjonalnego obrotu gospodarczego z prawem handlowym. W wielu umowach, które dotyczą elementów publicznoprawnych, administracyjnych, jak na przykład umowa rachunku bankowego czy umowa o roboty budowlane, a także regulacjach dotyczących instrumentów finansowych, znajdziemy elementy prawa handlowego. Zdawałam sobie sprawę, że w toku studiów przedmiot określany jako prawo handlowe jest w istocie zbiorem zagadnień z tzw. obrotu gospodarczego. Autorzy starali się tak opracować wybraną do analizy problematykę, by była ona zbieżna z uniwersyteckimi programami nauczania i użyteczna przy przygotowywaniu się do zaliczenia konkretnego przedmiotu w toku studiów.

Moje zaproszenie do współpracy przy tworzeniu podręcznika przyjęli pracownicy kilku ośrodków naukowych: Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie. Starałam się tak synchronizować prace poszczególnych autorów, by opracowanie zostało przygotowane jednolicie.

W publikacji przyjęto stan prawny na dzień 31.01.2023 r. Uwzględnia on oczywiście ustawę z 9.02.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks spółek handlowych oraz niektórych innych ustaw¹, która w zasadniczej części weszła w życie 13.10.2022 r. Nowe regulacje

¹ Dz.U. poz. 807 ze zm.

mają charakter rewolucyjny. Mowa tu o wprowadzeniu do Kodeksu spółek handlowych wielu mechanizmów zmieniających funkcjonowanie spółek kapitałowych oraz o unormowaniach dotyczących tzw. grup spółek. Są to zagadnienia budzące wiele kontrowersji w doktrynie. Niniejsze opracowanie ma jednak przede wszystkim charakter informacyjny, autorzy prezentują poszczególne zagadnienia, w bardzo nieznacznym stopniu oceniając regulacje prawne.

Będę wdzięczna Czytelnikom za wszelkie uwagi, które będą mogły być wykorzystane przy aktualizowaniu treści do kolejnych wydań.

Prof. dr hab. Agnieszka Malarewicz-Jakubów

Rozdział I

POJĘCIE PRAWA HANDLOWEGO I JEGO MIEJSCE W SYSTEMIE PRAWA

Literatura: Allerhand M., *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. 1, Bielsko-Biała 1991, t. 2–3, Bielsko-Biała 1992; Fiedorczyk P., *Unifikacja i kodyfikacja prawa rodzinnego w Polsce (1945–1964)*, Białystok 2014; Górnicki L., *Prace Komisji Kodyfikacyjnej RP nad kodeksem handlowym z 1934 r. – organizacja i koncepcja kodyfikacyjna*, PPH 2015/8; Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2022; Lityński A., *O prawie cywilnym i karnym od Wieku Świata i Rozumu do spustoszonego stulecia*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2008/VI; Nazaruk P., *Analiza historyczno-prawna rozwoju instytucji spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Europie Zachodniej i Polsce*, „Studia Gdańskie. Wizje i Rzeczywistość” 2014/11; Okolski J., *Zagadnienia ogólne* [w:] *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, Warszawa 1999; Skory M., *O potrzebie weryfikacji zasad wyodrębnienia obrotu gospodarczego (kwalifikowanego)*, PPIA 2020/CXXI; Włodyka S., *Prawo handlowe w systemie prawa* [w:] *System Prawa Handlowego*. t. 1. *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009; Zoll F., *Problem struktury przyszłego polskiego Kodeksu cywilnego* [w:] *W trosce o rodzinę. Księga pamiątkowa ku czci profesor Wandy Stojanowskiej*, red. M. Kosek, J. Słyk, Warszawa 2008.

1. Definicja prawa handlowego

 Prawo handlowe to zespół norm prawa prywatnego, regulujących organizację przedsiębiorców (czyli ich ustrój prawny) oraz podejmowanie przez nich czynności handlowych¹. 1

Ustrój prawny przedsiębiorców obejmuje elementy konstrukcyjne (powstanie, organizację, funkcjonowanie, ustanie bytu prawnego i ewentualne przekształcanie) poszczególnych typów przedsiębiorców, w szczególności spółek handlowych i przedsiębiorców

¹ Por. J. Okolski, *Zagadnienia ogólne* [w:] *Prawo handlowe*, red. J. Okolski, Warszawa 1999, s. 11; S. Włodyka, *Prawo handlowe w systemie prawa* [w:] *System Prawa Handlowego*. t. 1. *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009, s. 42; A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2022, s. 3.

jednoosobowych, ponadto przedsiębiorstw państwowych i spółdzielni oraz prowadzących działalność gospodarczą fundacji i stowarzyszeń.

Czynności handlowe to czynności prawne przedsiębiorcy związane z prowadzeniem przez niego działalności gospodarczej (czynności prawne z udziałem przedsiębiorcy), przede wszystkim umowy handlowe (gospodarcze).

- 2 W uproszczeniu prawo handlowe można określić jako **prawo prywatne przedsiębiorców** (czyli część prawa prywatnego dotyczącą przedsiębiorców).

Wskazana na wstępie definicja określa trzy podstawowe cechy charakteryzujące prawo handlowe²:

- 1) prawo handlowe jest częścią prawa prywatnego (zob. pkt 3.1);
- 2) adresatem norm prawa handlowego jest przedsiębiorca;
- 3) prawo handlowe reguluje:
 - a) organizację przedsiębiorców, czyli ich ustrój prawny,
 - b) czynności prawne z udziałem przedsiębiorcy zarówno:
 - jednostronnie profesjonalne, jak i
 - dwustronnie profesjonalne.

Prawo handlowe obejmuje więc nie tylko regulację czynności zawieranych między przedsiębiorcami (czynności dwustronnie profesjonalne), a więc takich, gdzie po obu stronach występują przedsiębiorcy. W zakresie prawa handlowego mieszczą się także umowy jednostronnie profesjonalne, a więc takie, gdzie po jednej stronie występuje przedsiębiorca, a po drugiej konsument (tzw. umowy konsumenckie) albo podmiot niemający statusu ani konsumenta, ani przedsiębiorcy, na przykład wspólnota mieszkaniowa.

2. Prawo handlowe a prawo gospodarcze prywatne

- 3 Posługiwanie się nazwą „prawo handlowe” ma bardzo długą tradycję. Termin ten nie oddaje jednak w pełni charakteru tego zespołu norm prawnych. Błędnie może bowiem sugerować, że odnosi się tylko do aktywności polegającej na handlu, tj. zawodowej sprzedaży towarów. W rzeczywistości regulacje prawa handlowego obejmują wszelkie formy aktywności gospodarczej (nie tylko handel, ale też m.in. produkcję towarów, świadczenie usług). Dlatego też bardziej precyzyjny wydaje się termin „**prawo gospodarcze prywatne**”.

Prawo gospodarcze to ogół norm prawnych regulujących działalność gospodarczą. Dzieli się ono na dwie grupy norm – prawo gospodarcze **prywatne**, odpowiadające

² S. Włodyka, *Prawo...*, s. 41–42.

zakresem prawa handlowemu i prawo gospodarcze **publiczne**, które reguluje stosunki między przedsiębiorcami a państwem, uregulowane w oparciu o metodą władczą, a więc na zasadzie podporządkowania (obejmuje ono m.in. następujące zagadnienia: zasady podejmowania działalności gospodarczej, koncesjonowanie działalności gospodarczej, nadzór organów państwa nad przedsiębiorcami, podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej przez Skarb Państwa oraz jednostki samorządu terytorialnego). O ile prawo gospodarcze prywatne to prawo prywatne przedsiębiorców, prawo gospodarcze publiczne obejmuje normy dotyczące przedsiębiorców o charakterze publicznoprawnym. Są to więc odrębne dyscypliny prawne, chociaż w praktyce obie grupy norm wzajemnie się przenikają.

Jak wcześniej wspomniano, „prawo gospodarcze prywatne” – jako zespół norm regulujących prywatnoprawną sferę działalności gospodarczej – wydaje się bardziej precyzyjnym terminem niż prawo handlowe. Należy jednak podkreślić, że nazwa „prawo handlowe” jest tak silnie zakorzeniona i powszechnie akceptowana, że posługiwanie się nią wydaje się w pełni uzasadnione. Co istotne, jest to termin używany nie tylko w prawie polskim, ale też w innych systemach prawnych (np. niem. *Handelsrecht*, ang. *commercial law*, franc. *droit commercial*, wł. *diritto commerciale*, hiszp. *derecho mercantil / derecho comercial*).

3. Miejsce prawa handlowego w systemie prawa

3.1. Podział na prawo prywatne i prawo publiczne

Ogół norm występujących w danym systemie prawnym można podzielić na prawo prywatne i prawo publiczne. Kryterium tego podziału stanowi metoda regulacji. Prawo prywatne obejmuje te normy prawne, które regulują stosunki między podmiotami na zasadzie ich równorzędności. Podmioty prawa prywatnego są względem siebie autonomiczne – żadna ze stron nie ma kompetencji do władczego kształtowania sytuacji prawnej drugiej strony. Charakterystyczną natomiast dla prawa publicznego metodą regulacji jest podporządkowanie podmiotów – jedna ze stron stosunku publicznoprawnego posiada kompetencję do władczego wkraczania w sferę prawną drugiej strony. 4

Podział na prawo prywatne i publiczne wprowadzono już w prawie rzymskim. Zgodnie z maksymą rzymskiego jurysty Ulpiana prawem publicznym jest to prawo, które ma na względzie interes państwa, prawem prywatnym zaś to, które służy interesom jednostek.

Prawo prywatne obejmuje więc normy prawne, których zadaniem jest ochrona interesu jednostek, a więc interesu prywatnego, a nie publicznego. Zgodnie z naczelną zasadą równorzędności podmiotów obie strony mogą układać swoje wzajemne stosunki, mając do dyspozycji te same środki, przede wszystkim umowy, a świadczenia obu stron

powinny być ekwiwalentne (równoważne). W odróżnieniu od prawa publicznego, normy prawa prywatnego nie tworzą stosunku nadrzędności jednego podmiotu wobec drugiego. Strony stosunków prywatnoprawnych nie mogą też samodzielnie stosować żadnych form przymusu, a jedynie mogą własnym działaniem (np. wniesieniem pozwu, wniosku o wszczęcie egzekucji) spowodować uruchomienie takiego przymusu przez aparat państwowy.

Normy prawa prywatnego to w dużej mierze normy względnie wiążące (normy o charakterze dyspozytywnym – *ius dispositivum*), a więc normy, których zastosowanie może być wolą stron wyłączone lub ograniczone. Pozwalają one zatem obu stronom stosunku prawnego na ułożenie go wedle ich woli, w określonych jednak prawem granicach. Podmioty prawa prywatnego dysponują więc co do zasady szeroką autonomią w regulowaniu własnych relacji.

Prawo publiczne natomiast cechuje przewaga norm bezwzględnie wiążących (*ius cogens*). Jedną ze stron stosunku publicznoprawnego to podmiot silniejszy (*potentior persona*), który narzuca treść stosunku prawnego i dysponuje możliwością zastosowania przymusu państwowego w celu realizacji nałożonych obowiązków.

- 5 Znany i utrwalony jeszcze od czasów antycznych podział na prawo publiczne i prywatne został odrzucony w okresie Polski Ludowej. Państwo totalitarne ingerowało bowiem w każdą sferę stosunków prawnych, zgodnie ze znanym powiedzeniem Lenina: „Nie ma dla nas nic »prywatnego«, wszystko w dziedzinie gospodarczej jest dla nas rzeczą publicznoprawną, a nie prywatną”³. Jak ponadto podkreślano, w społeczeństwie socjalistycznym nie miało być przeciwstawności między interesami jednostki i społeczeństwa, lecz miała w tym zakresie istnieć zupełna jedność⁴. Dlatego w tym ustroju za nieuzasadniony uznano podział na prawo prywatne i publiczne. Przez kilka dziesięcioleci termin „prawo prywatne” wyszedł z użycia, zastąpiony przede wszystkim zwrotem „prawo cywilne”. Dopiero po transformacji ustrojowej, rozpoczętej w 1989 r., nastąpił powrót do posługiwania się nazwą „prawo prywatne”.

3.2. Miejsce prawa handlowego w systemie prawa prywatnego

- 6 Trzon prawa prywatnego stanowi prawo cywilne. Możemy je postrzegać w szerokim i wąskim znaczeniu.

W ramach **prawa cywilnego sensu stricto (powszechnego prawa cywilnego)** tradycyjnie wyróżniamy pięć działów:

³ Cyt. za: A. Lityński, *O prawie cywilnym i karnym od Wieku Światła i Rozumu do spustoszonego stulecia*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2008/VI, s. 23.

⁴ A. Lityński, *O prawie...*, s. 23.

- część ogólną,
- prawo rzeczowe,
- prawo zobowiązań,
- prawo spadkowe,
- prawo rodzinne.

Prawo rodzinne, chociaż ujęte jest w osobnym Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym z 1964 r.⁵, nie stanowi odrębnej od prawa cywilnego gałęzi prawa. U podstaw bowiem wyodrębnienia prawa rodzinnego w osobny kodeks leżały wyłącznie przyczyny natury politycznej, a nie merytorycznej. Kodeks prawa rodzinnego i opiekuńczego nie jest więc bardziej autonomiczny niż księga IV Kodeksu cywilnego obejmująca prawo spadkowe⁶.

Do **prawa cywilnego sensu largo** zaliczamy wyspecjalizowane działy (**specjalistyczne prawo cywilne**), takie jak na przykład prawo handlowe. Prawo handlowe, w przeciwieństwie do tzw. obrotu powszechnego, normuje obrót szczególny, reguluje stosunki między podmiotami prawa cywilnego, ale takie, które są w pewien sposób wyspecjalizowane (kwalifikowane). Prawo to wyodrębniło się bowiem w związku z potrzebą stworzenia reguł specjalnych umożliwiających lub ułatwiających prowadzenie działalności gospodarczej. Dzięki tej szczególnej regulacji obrót był szybszy, a także sprawniejszy, bo z reguły mniej sformalizowany⁷.

Wątpliwości budzi zaszeregowanie prawa własności intelektualnej (prawo autorskie i prawo własności przemysłowej). Niektórzy autorzy widzą w nim szósty dział powszechnego prawa cywilnego, inni zaś postrzegają je jako część prawa handlowego. Wynika to z faktu, że część norm tego prawa związana jest immamentnie z działalnością gospodarczą, a część ma charakter powszechny.

Poza prawem cywilnym, do prawa prywatnego zaliczamy także **inne wyspecjalizowane gałęzie i dyscypliny prawa**, na przykład prawo pracy, które wyodrębniło się od prawa cywilnego i stanowi odrębną gałąź prawa, reguluje bowiem inny rodzaj stosunków społecznych (przede wszystkim społeczne stosunki pracy podporządkowanej).

W literaturze kontrowersje wzbudza kwestia, czy określone zespoły norm są jedynie wyspecjalizowanymi działami prawa cywilnego, czy już odrębnymi dyscyplinami w ramach prawa prywatnego. Według dominującego poglądu **prawo handlowe jest działem (dyscypliną) prawa cywilnego i nie stanowi odrębnej od prawa**

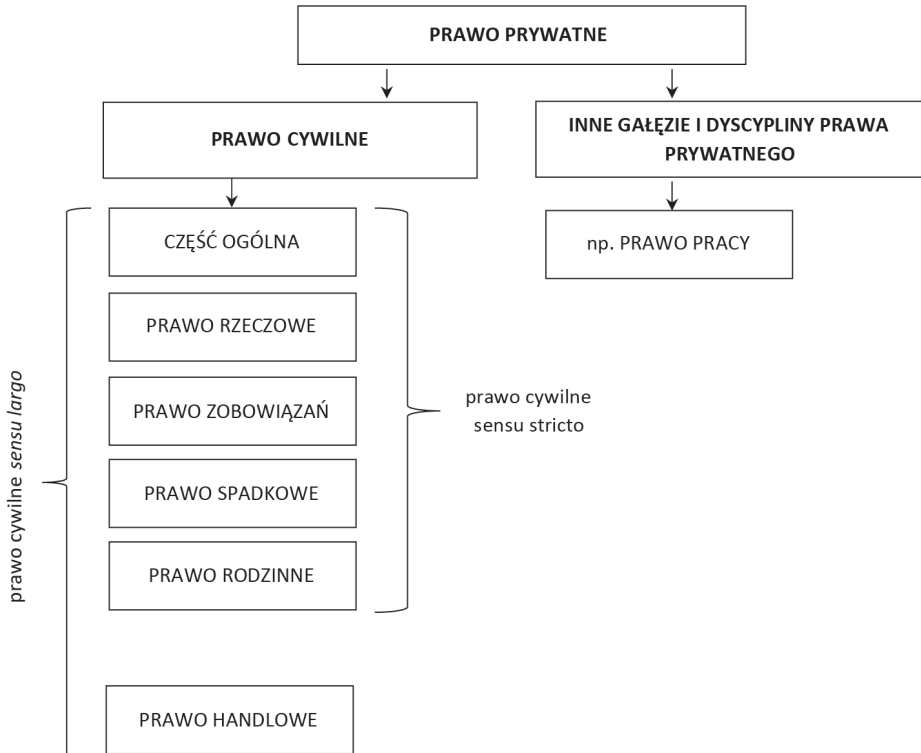
⁵ Ustawa z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. z 2020 r. poz. 1359 ze zm.).

⁶ P. Fiedorczyk, *Unifikacja i kodyfikacja prawa rodzinnego w Polsce (1945–1964)*, Białystok 2014, s. 732; F. Zoll, *Problem struktury przyszelego polskiego Kodeksu cywilnego [w:] W trosce o rodzinę. Księga pamiątkowa ku czci profesor Wandy Stojanowskiej*, red. M. Kosek, J. Słyk, Warszawa 2008, s. 644–645.

⁷ M. Skory, *O potrzebie weryfikacji zasad wyodrębnienia obrotu gospodarczego (kwalifikowanego)*, PPIA 2020/CXXI, s. 54–55.

cywilnego gałęzi prawa. Jest to związane z przyjętą w Kodeksie cywilnym **zasadą jedności prawa cywilnego**.

Schemat. Uproszczona struktura prawa prywatnego i miejsce w niej prawa handlowego

3.3. Zasada jedności prawa cywilnego

 W okresie dwudziestolecia międzywojennego stosunki majątkowe zostały uregulowane w dwóch osobnych kodeksach – Kodeksie zobowiązań z 1933 r.⁸ i Kodeksie handlowym z 1934 r.⁹ 7

Kodeks zobowiązań regulował podstawowe instytucje prawa obligacyjnego odnoszące się do obrotu powszechnego (tzn. do stosunków między podmiotami – według dzisiejszego nazewnictwa – nieprowadzącymi działalności gospodarczej). Kodeks handlowy natomiast regulował podstawowe instytucje dla prawa handlowego, znajdujące zastosowanie zarówno do obrotu jednostronnie, jak i dwustronnie profesjonalnego. Poza Kodeksem zobowiązań w mocy pozostawały też porozbiorowe kodeksy cywilne, obowiązujące w poszczególnych dzielnicach Polski: kodeks cywilny niemiecki (BGB), kodeks cywilny austriacki (ABGB), kodeks cywilny francuski (kodeks Napoleona), i tom X część 1 Zводу Praw Cesarstwa Rosyjskiego.

W tym okresie obowiązywała więc **dualistyczna regulacja stosunków majątkowych**. Skutkowało to między innymi podwójną regulacją tych samych umów, na przykład Kodeks zobowiązań normował podstawowy typ umowy sprzedaży (odnoszący się w pierwszej kolejności do obrotu nieprofesjonalnego). Kodeks handlowy natomiast regulował umowę sprzedaży handlowej, znajdującą zastosowanie w przypadku, gdy przynajmniej jedna ze stron zawierała ją w związku z prowadzoną działalnością gospodarczą.

Kluczowe dla prawa handlowego przepisy zawarto w Kodeksie handlowym. Dzielił się on na dwie księgi „Kupiec” i „Czynności handlowe”. Księga pierwsza dotyczyła kupców, czyli osób we własnym imieniu prowadzących przedsiębiorstwo zarobkowe. Poza ogólnymi pojęciami i instytucjami prawa handlowego, w księdze tej uregulowano cztery typy dopuszczalnych wówczas spółek handlowych: jawną, komandytową, z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjną. Druga księga poświęcona była czynnościom handlowym, zwłaszcza umowom, na przykład sprzedaży handlowej, komisu czy przewozu. Znajdowały się w niej przepisy o – nieuregulowanej w dzisiejszym prawie – spółce cichej. Spółka ta nie była bowiem odrębną spółką handlową, a jedynie umową (czynnością handlową).

  Centralnym pojęciem dla całego Kodeksu handlowego było pojęcie **kupca**. 8
Polski kodeks przyjął więc – tak jak niemiecki kodeks handlowy (HGB) – system podmiotowy jako kryterium wyodrębnienia prawa handlowego z całości prawa prywatnego. Definicja kupca została jednak ukształtowana w sposób odbiegający od regulacji dotychczas obowiązujących na ziemiach polskich. Kodeks handlowy nie

⁸ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.10.1933 r. – Kodeks zobowiązań (Dz.U. Nr 82, poz. 598 ze zm.).

⁹ Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27.06.1934 r. – Kodeks handlowy (Dz.U. Nr 57, poz. 502 ze zm.).

przyjął w szczególności rozwiązań francuskiego kodeksu handlowego ani „austriackiego” kodeksu handlowego (ADHGB), które w sposób sztywny określały pojęcie kupca, przymiot ten przyznając jedynie osobom trudniącym się zawodowo wymienionymi enumeratywnie czynnościami handlowymi. Polscy kodyfikatorzy odeszli też od modelu HGB, który chociaż – dzięki ogólnej klauzuli zawartej w § 2 – był bardziej elastyczny, to jednak daleko odbiegał od pojęcia kupca w znaczeniu ekonomicznym. Ustawodawca polski zdecydował się na wprowadzenie szerokiego pojęcia kupca w oparciu o kryterium gospodarcze – kupcem był każdy, kto we własnym imieniu prowadził przedsiębiorstwo zarobkowe (art. 2 § 1 k.h.), z wyjątkiem osób prowadzących gospodarstwo rolne i wykonujących wolne zawody (art. 2 § 2 i art. 3 k.h.). W ten sposób polski Kodeks handlowy, chociaż przyjmował znany system podmiotowy, to jednak stanowił istotny krok naprzód w światowym ustawodawstwie co do definicji terminu „kupiec”, gdyż przymiot ten został związany z samym faktem prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego jakiegokolwiek typu, w jakimkolwiek rozmiarze i w jakimkolwiek sposób¹⁰. Prowadzenie działalności zarobkowej w ogóle, a nie tych lub innych czynności, decydowało więc o przymiocie kupca.

- 9   Jako ciekawostkę należy dodać, że planowano stworzenie kolejnych dwóch ksiąg Kodeksu handlowego (wzorem niemieckiego kodeksu handlowego) – jednej dotyczącej prawa morskiego, a drugiej dotyczącej prawa ubezpieczeniowego. Wskutek wybuchu wojny zamierzenia tego nie udało się jednak zrealizować.

- 10 Po II wojnie światowej w Polsce doszło do transformacji polityczno-gospodarczej – władzę przejęli komuniści, a w gospodarce wyeliminowano niemal zupełnie prywatnych przedsiębiorców (poza nielicznymi prowadzącymi drobne warsztaty i małe przedsiębiorstwa). Działalność gospodarcza prowadzona była niemal wyłącznie przez **jednostki gospodarki społecznej (JGU)** – przede wszystkim przedsiębiorstwa państwowe oraz spółdzielnie.

W tych całkowicie zmienionych warunkach gospodarczo-ustrojowych Kodeks handlowy nie został uchylony, *de iure* więc obowiązywał, jednak *de facto* jego normy pozostawały martwe. Z końcem 1964 r. większość przepisów Kodeksu handlowego, w szczególności o czynnościach handlowych, została uchylona i włączona do Kodeksu cywilnego, uchwalonego w tymże roku.

W ten sposób doszło do zasadniczej zmiany – wraz z wejściem w życie Kodeksu cywilnego (1.01.1965 r.) nastąpiło odejście od dualistycznej koncepcji regulacji stosunków majątkowych (odrębnie przez prawo cywilne i odrębnie przez prawo handlowe) na rzecz **zasady jedności prawa cywilnego**. Tę zasadę wprowadzono po to, aby Kodeks cywilny objął zakresem swego zastosowania także stosunki między JGU, czyli tzw. obrót uspołeczniony. Obawiano się bowiem, że poddanie JGU odrębnej regulacji, mogło doprowadzić do wydzielenia prawa gospodarczego opartego na zupełnie odmiennych

¹⁰ L. Górnicki, *Prace Komisji Kodyfikacyjnej RP nad kodeksem handlowym z 1934 r. – organizacja i koncepcja kodyfikacyjna*, PPH 2015/8, s. 56–58.

regułach niż reguły rynkowe¹¹. Tak stało się w innych krajach tzw. bloku wschodniego (w Czechosłowacji i NRD), gdzie powstały osobne kodeksy prawa gospodarczego. Odpowiedź na pytanie, czy Kodeks cywilny powinien objąć swym zakresem czynności prawne między JGU było najważniejszym punktem dyskusji w trakcie jego opracowywania.

S Zgodnie z art. 1 § 1 k.c. w pierwotnym brzmieniu kodeks ten regulował stosunki cywilnoprawne między: JGU (które, przypomnijmy, zastąpiły przedsiębiorców prywatnych); osobami fizycznymi; JGU a osobami fizycznymi. Znalazł on zatem zastosowanie do wszystkich stosunków majątkowych zarówno w obrocie powszechnym, jak i gospodarczym.

Z mocy art. VI ustawy z 23.04.1964 r. – Przepisy wprowadzające kodeks cywilny¹² uchylono Kodeks handlowy z wyjątkiem przepisów dotyczących spółek: jawnej, z ograniczoną odpowiedzialnością i akcyjnej (uchylono więc przepisy o spółce komandytowej). Pozostawiono także w mocy przepisy o firmie, prokurze i rejestrze handlowym. Przepisy o spółkach utrzymano jednak nie po to, aby umożliwić rozwój przedsiębiorczości prywatnej, a jedynie w celu stworzenia kilku – będących w rękach Skarbu Państwa – spółek przeznaczonych do utrzymania kontaktów gospodarczych z krajami Zachodu. Tylko ta konieczność uchroniła wówczas prawo spółek przed formalną likwidacją¹³.

W nowym Kodeksie cywilnym ujęto wiele zagadnień regulowanych wcześniej przepisami Kodeksu handlowego. Dotyczyło to w szczególności umów: sprzedaży na raty, rachunku bankowego, agencyjnej, komisu, przewozu, spedycji i składu. W Kodeksie cywilnym, w zakresie prawa obligacyjnego, połączono (stopiono w jedną) więc rozwiązania zawarte dotychczas w Kodeksie zobowiązań i Kodeksie handlowym. W ten sposób dualistyczne unormowanie stosunków majątkowych zostało zastąpione **regulacją monistyczną**, zakładającą jedność prawa cywilnego, a zatem co do zasady jednolitą regulację dla stosunków w obrocie powszechnym i profesjonalnym.

Utrzymane w mocy przepisy Kodeksu handlowego o spółkach pozostawały niemal zupełnie martwe, aż do transformacji ustrojowej rozpoczętej w 1989 r. Odżyła wówczas prywatna przedsiębiorczość, odżyły też postanowienia Kodeksu handlowego, a przedwojenne komentarze do kodeksu dodrukowywano w nowych wydaniach¹⁴. W 2001 r. niemal wszystkie przepisy Kodeksu handlowego uchylono wobec wejścia w życie Kodeksu spółek handlowych, który jednak wzorowano w wielu wypadkach na Kodeksie handlowym. W mocy pozostały jedynie dwa małe rozdziały Kodeksu handlowego – o firmie i o prokurze, które obowiązywały do 2003 r., gdy przepisy te włączono do

11

¹¹ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 2.

¹² Dz.U. Nr 16, poz. 94 ze zm.

¹³ P. Nazaruk, *Analiza historyczno-prawna rozwoju instytucji spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w Europie Zachodniej i Polsce*, „Studia Gdańskie. Wizje i Rzeczywistość” 2014/11, s. 397.

¹⁴ Na przykład M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. 1, Bielsko-Biała 1991; M. Allerhand, *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. 2–3, Bielsko-Biała 1992.

Kodeksu cywilnego¹⁵. Był to definitywny kres obowiązywania przepisów Kodeksu handlowego w polskim prawie, jednak zawarte w nim koncepcje i idee, stanowiące wybitny przykład polskiej myśli prawniczej, trwają do dziś między innymi w Kodeksie cywilnym i Kodeksie spółek handlowych.

¹⁵ Ustawa z 14.02.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 49, poz. 408).

Rozdział II

STOSOWANIE PRAWA CYWILNEGO W PRAWIE HANDLOWYM

Literatura: Bielski P., *Zasady stosowania kodeksu cywilnego w sprawach ze stosunków prawnych spółki handlowej i spółdzielni*, cz. 1, Pr. Sp. 2010/9; Bilewska K., Chłopecki A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2022; Dumkiewicz M., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020; Dumkiewicz M., Kidyba A., *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2022; Dziurzyński T., Fenichel Z., Honzatko M., *Kodeks handlowy. Komentarz*, Kraków 1935; Frąckowiak J., Kidyba A., Popiołek W., Witosz A., Pyziół W., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2008; Górnicki L., *Przewodnie konstrukcje i pojęcia kodeksu handlowego z 1934 roku*, PPIA 2015/CI; Kurnicki T., *Stosowanie przepisów o wadach oświadczenia woli w prawie spółek*, cz. I, Pr. Sp. 2006/6; T. Kurnicki, *Stosowanie przepisów o wadach oświadczenia woli w prawie spółek*, cz. II, Pr. Sp. 2006/7–8; Szumański A., *Ograniczona wolność umów w prawie spółek handlowych*, GSP 1999/V; Włodyka S., *Źródła prawa spółek handlowych [w:] System Prawa Handlowego*, t. 2. *Prawo spółek handlowych*, red. S. Włodyka, Warszawa 2012.

Orzecznictwo: wyrok SN z 13.05.2004 r., V CK 452/03, OSNC 2005/5, poz. 89; wyrok SN z 19.12.2007 r., V CSK 350/07, LEX nr 371391; wyrok SN z 7.02.2013 r., II CSK 300/12, OSNC 2013/7–8, poz. 98.

1. Stosowanie przepisów prawa cywilnego pod rządami Kodeksu handlowego

PD Kodeks handlowy z 1934 r. normował kluczowe zagadnienia w zakresie prawa handlowego. Regulacja ta nie była jednak wyczerpująca i pewne kwestie nie znalazły w niej w ogóle miejsca. Należało w związku z tym odpowiednio uzupełnić te rozwiązania zgodnie zasadą wyrażoną w art. 1 k.h. „W stosunkach handlowych obowiązują w braku przepisów kodeksu handlowego i ustaw szczególnych lub powszechnego w państwie prawa zwyczajowego przepisy prawa cywilnego”.

Kodeks handlowy wprowadzał więc swoistą gradację źródeł prawa handlowego. Do stosunków handlowych w pierwszej kolejności zastosowanie znajdowały przepisy Kodeksu handlowego, stanowiącego *lex specialis* w stosunku do przepisów Kodeksu zobowiązań. Równorzędny charakter miały też ustawy szczególne. Niekiedy sam Kodeks handlowy powoływał się na te ustawy szczególne, przyznając im wtedy pierwszeństwo przed przepisami samego kodeksu (np. art. 35 § 2, art. 614). Następnie należało stosować powszechne w państwie prawo zwyczajowe. Stanowiło ono istotne źródło prawa handlowego, Kodeks handlowy stawiał je bowiem na równi ze spisaniem prawem handlowym.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego na ziemiach polskich obowiązywały liczne zwyczaje handlowe, o których informacje zachowały się do dnia dzisiejszego dzięki opublikowanym zbiorom orzeczeń izb handlowo-przemysłowych – organów samorządu zawodowego, które rozpatrywały spory między przedsiębiorcami. Kodeks handlowy przewidywał też domniemanie, że zwyczaje handlowe są kupcowi znane (art. 500). Charakterystyczną cechą, występującą wyłącznie w polskim prawie handlowym, było danie pierwszeństwa przed prawem cywilnym zwyczajom handlowym tylko o tyle, o ile stanowiły one „powszechne w państwie” prawo zwyczajowe – zasada ta nie obejmowała więc zwyczajów miejscowych. To ograniczenie mocy obowiązującej prawa zwyczajowego do prawa powszechnego w całym państwie wprowadzono, by zapobiec utrzymaniu się jako „prawa zwyczajowego” rozwiązań zawartych w poprzednio obowiązujących dzielnicowych kodeksach handlowych (a więc w kodeksach handlowych niemieckim, austriackim, francuskim i w rosyjskiej ustawie handlowej)¹.

W ostatniej kolejności, w zakresie nieuregulowanym przez Kodeks handlowy, ustawy szczególne bądź prawo zwyczajowe, do stosunków handlowych znajdowały zastosowanie przepisy prawa cywilnego, w szczególności Kodeksu zobowiązań. Przepisy prawa cywilnego stanowiły więc w stosunkach handlowych źródło drugorzędne, znajdujące zastosowanie dopiero po przepisach pozytywnego i zwyczajowego prawa handlowego. Miało ono zatem znaczenie tylko posiłkowe, nie mogło bowiem zmieniać postanowień prawa handlowego, lecz jedynie je uzupełniać².

2. Stosowanie przepisów prawa cywilnego pod rządami Kodeksu spółek handlowych

2.1. Uwagi wprowadzające

- 13 Kodeks spółek handlowych – w odróżnieniu od Kodeksu handlowego – reguluje jedynie stosunki związane ze spółkami handlowymi, tj. tworzenie, organizację, funkcjonowanie, rozwiązywanie, łączenie, podział i przekształcanie spółek handlowych. Nie zawiera

¹ L. Górnicki, *Przewodnie konstrukcje i pojęcia kodeksu handlowego z 1934 roku*, PPIA 2015/CI, s. 75.

² T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks handlowy. Komentarz*, Kraków 1935, s. 7.

przepisów normujących tzw. czynności handlowe ani wielu innych zagadnień należących do tzw. części ogólnej prawa handlowego (np. pojęcie przedsiębiorcy, firma, prokura). Nie jest więc kodyfikacją prawa handlowego (nie jest to kodeks handlowy!), a jedynie jednego, choć bardzo istotnego, jego fragmentu.

! Przepisy Kodeksu spółek handlowych wymagają więc dużego uzupełnienia, w szczególności przepisami Kodeksu cywilnego.

§ Kwestię relacji między oboma kodeksami rozstrzyga art. 2 k.s.h., zgodnie z którym w sprawach dotyczących stosunku prawnego spółki handlowej, a nieuregulowanych w samym Kodeksie spółek handlowych, stosuje się przepisy Kodeksu cywilnego. Jeżeli wymaga tego właściwość (natura) stosunku prawnego spółki handlowej, przepisy Kodeksu cywilnego stosuje się odpowiednio. Kodeks spółek handlowych stanowi więc – tak jak niegdyś Kodeks handlowy – *lex specialis* w stosunku do przepisów prawa cywilnego.

! W świetle art. 2 k.s.h. należy zachować następujący tok postępowania przy stosowaniu przepisów dotyczących stosunku prawnego spółki handlowej: 14

- 1) w pierwszej kolejności stosujemy przepisy Kodeksu spółek handlowych;
- 2) jeżeli Kodeks spółek handlowych nie reguluje określonej materii, stosujemy wprost przepisy Kodeksu cywilnego;
- 3) w przypadkach uzasadnionych właściwością stosunku prawnego spółki handlowej przepisy Kodeksu cywilnego stosujemy odpowiednio.

2.2. Stosowanie wprost

Przykładem przepisów Kodeksu cywilnego, które stosujemy wprost w sprawach uregulowanych w Kodeksie spółek handlowych (do spółek handlowych) jest definicja przedsiębiorcy, przepisy o firmie i o prokurze (art. 43¹–43¹⁰ oraz art. 109¹–109⁸ k.c.). Bezpośrednie zastosowanie znajdzie też definicja przedsiębiorstwa z art. 55¹ k.c. – do tych przepisów Kodeksu spółek handlowych, w których przedsiębiorstwo zostało użyte w znaczeniu przedmiotowym (np. art. 228 pkt 3 k.s.h., dotyczący zbycia i wydzierżawienia przedsiębiorstwa). 15

2.3. Stosowanie odpowiednie

Zgodnie z ogólnie przyjętymi zasadami „odpowiedniego” stosowania przepisów, część z przepisów normujących dane zagadnienie znajdzie zastosowanie wprost, bez żadnych modyfikacji i zabiegów adaptacyjnych, inne tylko pośrednio, a więc z uwzględnieniem 16

konstrukcji, istoty i odrębności konkretnego stanu prawnego, w którym znajdują zastosowanie, a jeszcze inne nie będą mogły zostać wykorzystane w żadnym zakresie.

Odpowiednie stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego może nastąpić jedynie w sytuacji uzasadnionej naturą stosunku spółki handlowej.

2.4. Pojęcie właściwości (natury) stosunku prawnego spółki handlowej

- 17 Właściwość (natura) stosunku prawnego jest pojęciem nieostrym. W literaturze podejmuje się jednak próby jego zdefiniowania. Natura stosunku prawnego spółki handlowej oznacza podstawowe, konstytutywne cechy, którymi charakteryzuje się stosunek prawny spółki handlowej – jakiegokolwiek bądź danego typu³.

Naturę stosunku prawnego spółki handlowej można więc określić **ogólnie bądź szczegółowo**⁴. W ujęciu ogólnym będzie to katalog podstawowych cech, którymi charakteryzuje się każda spółka handlowa. Można też mówić o naturze (właściwości) stosunku prawnego spółki osobowej albo spółki kapitałowej jako o zespole cech charakteryzujących wszystkie spółki osobowe albo kapitałowe.

Można też wyodrębnić katalog cech charakterystycznych dla każdego typu spółki handlowej: jawnej, partnerskiej, komandytowej, komandytowo-akcyjnej, z ograniczoną odpowiedzialnością, prostej spółki akcyjnej, akcyjnej (natura stosunku prawnego spółki handlowej w ujęciu szczegółowym)⁵.

- 18 Jak wcześniej wskazano, **zasadą jest stosowanie wprost** przepisów Kodeksu cywilnego w sprawach nieuregulowanych w Kodeksie spółek handlowych. Stosowanie odpowiednie może nastąpić tylko wówczas, gdy jest to uzasadnione właściwością (naturą) stosunku prawnego spółki handlowej. Oznacza to, że w przypadku, gdy zastosowanie wprost określonego przepisu Kodeksu cywilnego byłoby sprzeczne z właściwością stosunku prawnego spółki handlowej, dopuszczalna jest modyfikacja tego przepisu w taki sposób, aby zachować jednocześnie specyfikę stosunku spółki handlowej oraz istotę (ogólny sens) normy wynikającej z Kodeksu cywilnego⁶.

Przykładowo zgodnie z poglądem wyrażonym w orzecznictwie Sądu Najwyższego natura stosunku prawnego handlowej spółki kapitałowej, wyrażająca się między

³ K. Bilewska, A. Chłopecki, *Prawo handlowe*, Warszawa 2022, s. 8.

⁴ Odmiennie W. Pyziół [w:] J. Frąckowiak, A. Kidyba, W. Popiołek, A. Witosz, W. Pyziół, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2008, art. 2.

⁵ Por. K. Bilewska, A. Chłopecki, *Prawo...*, s. 8.

⁶ M. Dumkiewicz, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz*, Warszawa 2020, art. 2.

innymi szczególnym charakterem sankcji dotyczącej uchwałę walnego zgromadzenia powziętą sprzecznie z ustawą (art. 425 § 1 k.s.h.), uzasadnia odpowiednie zastosowanie art. 58 § 3 k.c.⁷ Orzecznictwo dopuszcza w związku z tym możliwość stwierdzenia nieważności tylko części uchwały walnego zgromadzenia spółki akcyjnej – na podstawie art. 58 § 3 k.c., stosowanego odpowiednio w związku z art. 2 k.s.h. – wówczas, gdy kwestionowany fragment ma charakter autonomiczny i nie jest nierozzerwalnie powiązany treściowo z innymi postanowieniami uchwały. Skutkuje to utrzymaniem w mocy pozostałych części uchwały.

2.5. Luka rzeczywista w przepisach Kodeksu spółek handlowych

Przepisy Kodeksu cywilnego stosujemy do stosunku prawnego spółki handlowej tylko w przypadkach nieuregulowanych w Kodeksie spółek handlowych. Oznacza to, że aby zastosowanie przepisów Kodeksu cywilnego (wprost lub odpowiednio) mogło wejść w grę, musi istnieć tzw. **luka rzeczywista** w przepisach Kodeksu spółek handlowych, a więc:

- 1) dane zagadnienie nie zostało uregulowane w Kodeksie spółek handlowych;
- 2) brak regulacji nie był celowym zabiegiem ustawodawcy (czyli nie mamy do czynienia z tzw. regulacją negatywną);
- 3) brak podstaw do zastosowania innego przepisu Kodeksu spółek handlowych w drodze jego wykładni rozszerzającej (dopuszczalnej jedynie wyjątkowo) lub w drodze analogii⁸.

2.6. Ograniczona autonomia prawa spółek handlowych

Artykuł 2 k.s.h. statuuje **zasadę ograniczonej autonomii (autonomiczności) prawa spółek handlowych**. Regulacja Kodeksu spółek handlowych wykazuje bowiem daleko idącą odrębność w stosunku do przepisów Kodeksu cywilnego. Nie jest jednak na tyle wyczerpująca, by mogła być stosowana wyłącznie samodzielnie. Przepisy Kodeksu spółek handlowych w pewnych sytuacjach wymagają uzupełnienia normami Kodeksu cywilnego, w szczególności części ogólnej, prawa rzeczowego i prawa zobowiązań.

Autonomia (ograniczona) Kodeksu spółek handlowego w stosunku do przepisów Kodeksu cywilnego związana jest z różnym rodzajem stosunków regulowanych przez każdy z tych kodeksów. Kodeks cywilny normuje klasyczne, zazwyczaj dwustronne stosunki

⁷ Wyrok SN z 7.02.2013 r., II CSK 300/12, OSNC 2013/7–8, poz. 98; wyrok SN z 19.12.2007 r., V CSK 350/07, LEX nr 371391; wyrok SN z 13.05.2004 r., V CK 452/03, OSNC 2005/5, poz. 89.

⁸ S. Włodyka, *Źródła prawa spółek handlowych* [w:] *System Prawa Handlowego*, t. 2. *Prawo spółek handlowych*, red. S. Włodyka, Warszawa 2012, s. 17.

obligacyjne. Kodeks spółek handlowych normuje bardziej złożone co do zasady wielostronne stosunki obligacyjno-organizacyjne. Umowa spółki handlowej kreuje nie tylko stosunki wyłącznie wewnętrzne (stosunki między wspólnikami i między wspólnikami a spółką), ale ponadto stosunki zewnętrzne między spółką a osobami trzecimi. Spółka handlowa jest bowiem odrębnym podmiotem prawa (osobą prawną albo ułomną osobą prawną), z reguły przedsiębiorcą, a jej działania wywołują określone skutki wobec osób trzecich⁹. Te zasadnicze różnice między charakterem stosunków regulowanych przez Kodeks cywilny i Kodeks spółek handlowych powodują, że do stosunku prawnego spółki handlowej nie można stosować wprost wielu przepisów Kodeksu cywilnego¹⁰.

Np. Przykładowo do umowy spółki handlowej nie znajduje pełnego zastosowania **zasada swobody umów** wyrażona w art. 353¹ k.c.¹¹ Przepisy Kodeksu spółek handlowych regulujące dopuszczalny zakres postanowień umowy spółki powodują bowiem, że zasada ta doznaje wielu ograniczeń na gruncie prawa spółek handlowych.

Np. W prawie spółek handlowych nie znajdzie też pełnego zastosowania art. 58 § 1 k.c., w szczególności przewidziana w nim **sankcja nieważności czynności prawnej sprzecznej z ustawą**. Zgodnie bowiem z art. 21 k.s.h. nie każda czynność prawna niezgodna z przepisami ustawy będzie nieważna. Jedynie gdy doszło do poważnych braków przy tworzeniu spółki, rozwiązanie spółki nastąpi dopiero po wydaniu przez sąd postanowienia i po przeprowadzeniu likwidacji. Nawet jednak w przypadku zaistnienia tych poważnych braków, spółka nie może być rozwiązana z ich powodu, jeżeli od jej wpisu do KRS upłynęło pięć lat. W każdym natomiast przypadku orzeczenie sądu o rozwiązaniu spółki nie wpływa na ważność czynności prawnych dokonanych przez zarejestrowaną spółkę.

Np. Podobnie tylko w niewielkim zakresie przepisy Kodeksu cywilnego o **czynnościach prawnych** i o **wadach oświadczeń woli** będą mogły być stosowane do uchwał organów spółek kapitałowych¹².

⁹ A. Kidyba [w:] A. Kidyba, M. Dumkiewicz, *Komentarz aktualizowany do art. 1–300 Kodeksu spółek handlowych*, LEX 2022, art. 2.

¹⁰ Zob. szerzej P. Bielski, *Zasady stosowania kodeksu cywilnego w sprawach ze stosunków prawnych spółki handlowej i spółdzielni*, cz. 1, Pr. Sp. 2010/9, s. 58 i n.

¹¹ Zob. szerzej A. Szumański, *Ograniczona wolność umów w prawie spółek handlowych*, GSP 1999/V, s. 415.

¹² S. Włodyka, *Źródła...*, s. 17; T. Kurnicki, *Stosowanie przepisów o wadach oświadczenia woli w prawie spółek*, cz. I, Pr. Sp. 2006/6, s. 26–32 oraz T. Kurnicki, *Stosowanie przepisów o wadach oświadczenia woli w prawie spółek*, cz. II, Pr. Sp. 2006/7–8, s. 32–39.

2.7. Wyraźne odesłanie do odpowiednich przepisów Kodeksu cywilnego

Poza klauzulą ogólną zawartą w art. 2 k.s.h., w Kodeksie spółek handlowych znajdziemy także przepisy szczególne, które wyraźnie odsyłają do stosowania określonych grup przepisów Kodeksu cywilnego. W przypadkach określonych tymi przepisami szczególnymi reguła zawarta w art. 2 k.s.h. nie znajdzie zastosowania (w myśl zasady *lex specialis derogat legi generali*)¹³, a sam przepis szczególny wyraźnie określa, czy przepisy Kodeksu cywilnego należy zastosować wprost czy jedynie odpowiednio. 21

Np. Odesłanie nakazujące stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego **wprost** zostało zawarte na przykład w art. 80 k.s.h., w myśl którego za zobowiązania spółki jawnej, zaciągnięte w okresie likwidacji, spadkobiercy wspólnika odpowiadają według przepisów o odpowiedzialności za długi spadkowe.

Np. Z kolei przepisy Kodeksu spółek handlowych nakazują **odpowiednie** stosowanie przepisów Kodeksu cywilnego o wypowiedzeniu zlecenia przez przyjmującego zlecenie do złożenia rezygnacji przez członka zarządu spółki kapitałowej (art. 202 § 5, art. 300⁵⁶ § 5, art. 369 § 6 k.s.h.).

¹³ S. Włodyka, *Źródła...*, s. 18.

Rozdział III

PRZEDSIĘBIORCA JAKO PODMIOT PRAWA CYWILNEGO

Literatura: Bielski P. [w:] *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, t. 1, Warszawa 2009; Czub K. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022; Dobaczewska A., Powałowski A., Wolska H., *Nowe prawo przedsiębiorców*, Warszawa 2018; Doliwa A. [w:] *Prawo gospodarcze prywatne*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2016; *Działalność gospodarcza w sektorze MŚP. Praktyczne aspekty tworzenia, funkcjonowania i likwidacji przedsiębiorstwa*, red. J. Glumińska-Pawlic, Warszawa 2020; Dziurda M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. Część ogólna, cz. 1 (art. 1–55⁴), red. J. Gudowski, LEX 2021; Etel M., *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*, Warszawa 2012; Grykiel J., *Pojęcie działalności gospodarczej i zawodowej w rozumieniu art. 43¹ k.c.*, „Studia Prawnicze” 2005/4; Herbet A. [w:] *Zobowiązania*, t. I. Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Komentarz, red. P. Machnikowski, Legalis 2022; Jacyszyn J., *Prawnik – wolny zawód*, „Edukacja Prawnicza” 2016/3; Jacyszyn J., *Wolne zawody w przyszłości*, PPH 2022/2; Jacyszyn J., *„Wolny zawód” – anachronizm czy istotne pojęcie prawne?*, PPH 2015/11; Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2021; Komierzyńska-Orlicka E. [w:] *Konstytucja biznesu. Komentarz*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2019; Kozieł G. [w:] *Prawo przedsiębiorców. Przepisy wprowadzające do Konstytucji Biznesu. Komentarz*, red. G. Kozieł, Warszawa 2018; Lewandowski P., *O definicji przedsiębiorcy i działalności gospodarczej po wejściu w życie ustawy – Prawo Przedsiębiorców*, „Palestra” 2019/1–2; Lewandowski P., *Zdolność do czynności prawnych przedsiębiorcy jako osoby fizycznej*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2017/C; Litwińska-Werner M. [w:] *Prawo handlowe dla studentów i praktyków*, red. J. Okolski, M. Modrzejewska, Warszawa 2022; Lubiszewski M. [w:] *Podstawowe zagadnienia prawa handlowego / Fundamental issues of Polish Commercial Law*, red. J.J. Zięty, Olsztyn 2022; Michalik A., *Spółka non profit alternatywną formą prowadzenia działalności gospodarczej na rynku*, PUG 2016/9; Płonka-Bielenin K., *Partnerstwo publiczno-prywatne jako forma współpracy między sektorem publicznym a sektorem prywatnym w zakresie realizacji zadań publicznych* [w:] *Sposoby realizacji zadań publicznych*, red. B. Dolnicki, Warszawa 2017; Popiołek W. [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. Komentarz do art. 1–449¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011; Powałow-

ski A. [w:] *Nowe prawo przedsiębiorców*, red. A. Dobaczewska, A. Powalowski, H. Wolska, Warszawa 2018; Powalowski A., *Wykonywanie działalności gospodarczej we własnym imieniu*, GSP 2016/XXXVI; Radwański Z., Olejniczak A., *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2011; Stec M., *Pojęcie przedsiębiorcy turystycznego w nowej polskiej regulacji normatywnej* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, t. I, Warszawa 2020; Szydło M., *Swoboda działalności gospodarczej*, Warszawa 2005; Trzaskowski R., *Działalność gospodarcza w rozumieniu przepisów prawa cywilnego na tle orzecznictwa*, „Glosa” 2006/2; Waligórski M., *Prawo przedsiębiorcy do zawieszania i wznawiania wykonywania działalności gospodarczej*, PUG 2009/8.

Orzecznictwo: wyrok SN z 13.06.2019 r., V CSK 646/17, LEX nr 2681269; wyrok SN z 23.09.2020 r., II UK 353/18, LEX nr 3106218; wyrok SA w Lublinie z 16.02.2021 r., III AUa 1116/20, LEX nr 3305900; wyrok SA w Łodzi z 7.02.2020 r., I ACa 220/19, LEX nr 3106307; wyrok SA w Warszawie z 28.12.2021 r., VI ACa 580/20, LEX nr 3397921; wyrok NSA z 26.09.2008 r., II FSK 789/07, LEX nr 495147; wyrok WSA w Warszawie z 28.01.2009 r., VII SA/Wa 1374/08, LEX nr 489317; wyrok WSA w Poznaniu z 7.04.2021 r., I SA/Po 200/21, LEX nr 3176357; wyrok WSA w Poznaniu z 8.04.2021 r., I SA/Po 229/21, LEX nr 3172268.

1. Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim

1.1. Uwagi wprowadzające

- 22 Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim nie jest jednolite. Ustawodawca posługuje się nim w różnych aktach normatywnych¹, często wskazując na zastosowanie danej definicji tylko na gruncie aktu normatywnego, w którym jest zawarta².

§ W sferze stosunków cywilnoprawnych, jak i stosunków prawnych obrotu gospodarczego za podstawowe przyjmuje się definicje legalne przedsiębiorcy z art. 43¹ k.c. oraz z art. 4 pr. przeds. Definicja z Kodeksu cywilnego jest właściwa dla stosunków prywatnoprawnych³, a z Prawa przedsiębiorców – dla stosunków publicz-

¹ Zob. np. art. 4 ustawy z 16.02.2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz.U. z 2021 r. poz. 275 ze zm.); art. 2 u.z.n.k.; art. 2 pkt 13 ustawy z 5.08.2010 r. o ochronie informacji niejawnych (Dz.U. z 2019 r. poz. 742 ze zm.); art. 6 ust. 1 pkt 9 ustawy z 9.06.2011 r. – Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1072 ze zm.); szerzej M. Etel, *Pojęcie przedsiębiorcy w prawie polskim i prawie Unii Europejskiej oraz w orzecznictwie sądowym*, Warszawa 2012, s. 286–296.

² Pozwala to na dostosowanie kształtu pojęcia przedsiębiorcy do różnych celów. Zob. P. Bielski [w:] *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, t. I, Warszawa 2009, s. 651–652.

³ Także dla prawa publicznego w kontekście stosunków cywilnoprawnych. Zob. A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2021, s. 15.

noprawnych⁴. Zgodnie z art. 43¹ k.c. przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ § 1 k.c., prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Według art. 4 ust. 1 pr. przeds. przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca działalność gospodarczą.

! Pojęcie przedsiębiorcy zostanie omówione w oparciu o przywołane przepisy. Mają one systemowe znaczenie, ale także w sposób zbliżony definiują przedsiębiorcę⁵. Poza różnicą co do sfery stosunków, której dotyczą, różnią się: 1) w kwestii redakcyjnej, gdzie ustawodawca raz wskazuje na „prowadzenie” działalności gospodarczej, innym razem na jej „wykonywanie”; 2) w Kodeksie cywilnym elementem definicyjnym przedsiębiorcy jest prowadzenie działalności gospodarczej „we własnym imieniu”, podczas, gdy w Prawie przedsiębiorców takiego zastrzeżenia nie ma (aczkolwiek należy je wyprowadzić z art. 3 pr. przeds.); 3) przepis art. 43¹ k.c. odwołuje się do prowadzenia działalności „gospodarczej lub zawodowej”, Prawo przedsiębiorców zaś nie wspomina o działalności zawodowej⁶ (działalność zawodową uznaje się za rodzaj działalności gospodarczej⁷). Należy też zauważyć, że w prawie publicznym ustawodawca wyłączył spod pojęcia działalności gospodarczej tzw. działalność nieewidencjonowaną (art. 5 ust. 1 pr. przeds.) oraz zastosował wyłączenia przedmiotowe (art. 6 ust. 1 pr. przeds.).

1.2. Kryterium podmiotowe

Przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niebędąca osobą prawną, której została przyznana przez przepisy ustawy zdolność prawna (tzw. niepełna osoba prawna; art. 33¹ k.c.), prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą (art. 4 pr. przeds.) czy działalność gospodarczą lub zawodową (art. 43¹ k.c.).

23

Np. Przykładami przedsiębiorcy – osoby fizycznej są przedstawiciele wolnych zawodów, tj. adwokaci, radcowie prawni, lekarze, architekci⁸. Jako przykłady przed-

⁴ M. Dziurda [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. Część ogólna, cz. 1 (art. 1–55⁴), red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 43¹; K. Płonka-Bielenin, *Partnerstwo publiczno-prywatne jako forma współpracy między sektorem publicznym a sektorem prywatnym w zakresie realizacji zadań publicznych* [w:] *Sposoby realizacji zadań publicznych*, red. B. Dolnicki, Warszawa 2017, s. 580 i n.

⁵ Szerzej P. Lewandowski, *O definicji przedsiębiorcy i działalności gospodarczej po wejściu w życie ustawy – Prawo Przedsiębiorców*, „Palestra” 2019/1–2, s. 94 i n.

⁶ Zob. M. Dziurda [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I., red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 43¹.

⁷ W. Popiołek [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. *Komentarz do art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011, art. 43¹, s. 221; R. Trzaskowski, *Działalność gospodarcza w rozumieniu przepisów prawa cywilnego na tle orzecznictwa*, „Glosa” 2006/2, s. 29–44.

⁸ Szerzej o wolnych zawodach zob. J. Jacyszyn, *Prawnik – wolny zawód*, „Edukacja Prawnicza” 2016/3, s. 3–6; J. Jacyszyn, „Wolny zawód” – anachronizm czy istotne pojęcie prawne?, PPH 2015/11, s. 18; J. Jacyszyn, *Wolne zawody w przyszłości*, PPH 2022/2, s. 52–57.

siębiorcy – osoby prawnej można wskazać spółki kapitałowe, banki, przedsiębiorstwa państwowe, ale także stowarzyszenia czy fundacje, gdy prowadzą działalność gospodarczą. Przykładem zaś jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, którym ustawa przyznaje zdolność prawną są spółki osobowe.

Wobec braku dodatkowego kryterium uznaje się, że przedsiębiorcą może być każda osoba fizyczna bez względu na zakres zdolności do czynności prawnych, co jest dyskusyjne⁹. Na marginesie, nawet jeśli osoba fizyczna jest przedsiębiorcą, to może w konkretnych okolicznościach być uznana za konsumenta, tj. gdy dokonuje z przedsiębiorcą czynności prawnej niezwiązanej bezpośrednio z jej działalnością gospodarczą lub zawodową (art. 22¹ k.c.)¹⁰.

Poza tym trzeba zwrócić uwagę, że przedsiębiorcą może być wyłącznie podmiot posiadający zdolność prawną. Wobec tego przedsiębiorcą nie jest spółka cywilna, o czym wprost stanowi ustawodawca na gruncie publicznoprawnym (za przedsiębiorców uznaje się wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej; art. 4 ust. 2 pr. przeds.), ani inne struktury niemające zdolności prawnej, takie jak oddziały osób prawnych¹¹. Nie uznaje się za przedsiębiorcę również wspólnoty mieszkaniowej¹².

1.3. Kryterium przedmiotowe (funkcjonalne)

24

§ Aby dany podmiot można było uznać za przedsiębiorcę, musi on faktycznie (rzeczywiście) **wykonywać działalność gospodarczą** w rozumieniu art. 3 pr. przeds. (inne formalności, np. uzyskanie wpisu do odpowiedniego rejestru, są z reguły irrelevantne dla uzyskania statusu przedsiębiorcy¹³). Zgodnie z tym przepisem **działalnością gospodarczą** jest zorganizowana działalność zarobkowa, wykonywana we

⁹ Cechą konstytutywną przedsiębiorcy – osoby fizycznej nie jest posiadanie pełnej zdolności do czynności prawnych. Szerzej zob. P. Lewandowski, *Zdolność do czynności prawnych przedsiębiorcy jako osoby fizycznej*, „Studia Prawno-Ekonomiczne” 2017/C, s. 94 i n.; zob. także M. Szydło, *Swoboda działalności gospodarczej*, Warszawa 2005, s. 71; por. A. Powałowski [w:] A. Dobaczewska, A. Powałowski, H. Wolska, *Nowe prawo przedsiębiorców*, Warszawa 2018, s. 11 i n.

¹⁰ Wyrok SA w Warszawie z 28.12.2021 r., VI ACa 580/20, LEX nr 3397921.

¹¹ M. Dziurda [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 43¹.

¹² Wspólnota mieszkaniowa, chociaż wyposażona w zdolność prawną, jest określeniem techniczno-prawnym ogółu właścicieli lokali. Z tego względu jej zdolność prawną sprowadza się do nabywania praw i obowiązków związanych wyłącznie z zarządaniem nieruchomością wspólną, z wyłączeniem innych zobowiązań. Zob. K. Czub [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 43¹.

¹³ Z zastrzeżeniem, sytuacji, gdy dany podmiot uzyskuje podmiotowość prawną z chwilą wpisu do właściwego rejestru, jak np. spółki osobowe. Zob. K. Czub [w:] *Kodeks...*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 43¹; M. Stec, *Pojęcie przedsiębiorcy turystycznego w nowej polskiej regulacji normatywnej* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopczyńska-Pieczniak, J. Szczołka, t. I, Warszawa 2020, s. 186; *Działalność*

własnym imieniu i w sposób ciągły. Przywołana definicja, wobec braku innej (zwłaszcza w Kodeksie cywilnym), ma uniwersalny charakter. Należy jednak zwrócić uwagę, że według przepisu art. 43¹ k.c. przedsiębiorcą jest także podmiot prowadzący działalność zawodową, co nie zostało *expressis verbis* wyrażone w definicji przedsiębiorcy w Prawie przedsiębiorców. Wskazuje się, że uszczegółowienie działalności ma na celu rozwianie wątpliwości co do tego, że osoby wykonujące wolny zawód są przedsiębiorcami w obrocie cywilnoprawnym.

Wykładnia pojęcia „działalność gospodarcza” jest ugruntowana w literaturze i orzecznictwie. Cechy działalności gospodarczej, tj. zorganizowanie, zarobkowość, ciągłość i wykonywanie we własnym imieniu muszą być spełnione łącznie.

Działalność gospodarcza powinna być **zorganizowana** tak pod względem formalnym, jak i materialnym oraz funkcjonalnym. Chodzi zatem między innymi o wybór formy prawnej, dokonanie rejestracji w odpowiednim rejestrze, dokonanie innych wymaganych prawem zgłoszeń, jak podatkowych czy w zakresie ubezpieczeń społecznych (zorganizowanie formalne), jak również o przygotowanie materialnego (ruchomości, nieruchomości), ale i niematerialnego (*know-how*, prawa na dobrach niematerialnych) substratu działalności, a więc składników, które stworzą zorganizowany kompleks – przedsiębiorstwo (zorganizowanie materialne), a w końcu dokonanie podziału pracy, stworzenie i wdrożenie stosownych procedur (zorganizowanie funkcjonalne)¹⁴.

Działalność jest **zarobkowa**, gdy jest nastawiona na osiągnięcie dochodu¹⁵, chociaż jego rzeczywiste uzyskanie nie jest niezbędne (działalność może być niedochodowa). Ponadto zarobkowość nie musi być głównym celem działalności, zachodzi ona także, gdy zyski podmiotu przeznaczane są na cele statutowe (tzw. przedsiębiorcy *non for profit*)¹⁶.

Ciągłość działalności gospodarczej to z jednej strony dokonywanie regularnych i powtarzalnych czynności (w przeciwieństwie do realizacji jednorazowych, okazjonalnych czy dorywczych przedsięwzięć gospodarczych), z drugiej zaś zamiar względnie trwałego i stabilnego prowadzenia działalności¹⁷. Przy czym działalność gospodarcza może mieć

gospodarcza w sektorze MŚP. Praktyczne aspekty tworzenia, funkcjonowania i likwidacji przedsiębiorstwa, red. J. Głumińska-Pawlic, Warszawa 2020, s. 12.

¹⁴ M. Lubiszewski [w:] *Podstawowe zagadnienia prawa handlowego/Fundamental issues of Polish Commercial Law*, red. J.J. Zięty, Olsztyn 2022, s. 54; wyrok WSA w Warszawie z 28.01.2009 r., VII SA/Wa 1374/08, LEX nr 489317; wyrok WSA w Poznaniu z 7.04.2021 r., I SA/Po 200/21, LEX nr 3176357.

¹⁵ Wyrok NSA z 26.09.2008 r., II FSK 789/07, LEX nr 495147; wyrok SA w Lublinie z 16.02.2021 r., III AUa 1116/20, LEX nr 3305900.

¹⁶ *Działalność...*, red. J. Głumińska-Pawlic, s. 12; szerzej zob. rozważania na gruncie nieobowiązującej już ustawy z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz.U. z 2017 r. poz. 2168 ze zm.), które zachowują aktualność – A. Michalik, *Spółka non profit alternatywną formą prowadzenia działalności gospodarczej na rynku*, PUG 2016/9, s. 16–22.

¹⁷ Na przykład wyrok SN z 23.09.2020 r., II UK 353/18, LEX nr 3106218; wyrok WSA w Poznaniu z 8.04.2021 r., I SA/Po 229/21, LEX nr 3172268.

charakter sezonowy, jak również podczas jej wykonywania mogą pojawiać się przerwy¹⁸, na przykład przedsiębiorca niezatrudniający pracowników może zawiesić wykonywanie działalności gospodarczej (art. 22 i 23 pr. przeds.)¹⁹.

Działalność gospodarcza powinna być **wykonywana we własnym imieniu**, co sprowadza się do samodzielności, ponoszenia ryzyka i odpowiedzialności z tytułu jej prowadzenia. Jednocześnie nie oznacza to, że przedsiębiorca nie może wykorzystywać innych podmiotów, tj. działać za pośrednictwem pełnomocników, prokurentów, filii itp.²⁰ Można przyjąć, że sformułowanie „we własnym imieniu” obejmuje również określenie „na własny rachunek”²¹, przy czym działalność gospodarcza nie wyklucza działania podejmującego ją podmiotu także na cudzy rachunek, na przykład w przypadku działalności agentów (art. 758 § 1 k.c.) czy komisantów (art. 765 k.c.)²².

Co do **działalności zawodowej**, wyszczególnionej w definicji przedsiębiorcy w art. 43¹ k.c., charakteryzuje się ją jako działalność profesjonalną (cechę tę przypisuje się także działalności gospodarczej), wykonywaną przez osobę mającą określone umiejętności faktyczne lub stosowne kwalifikacje zawodowe²³. Z tego względu prowadzenie działalności zawodowej przypisywane jest osobom fizycznym, co więcej z reguły sprowadza się do wykonywania tzw. wolnych zawodów²⁴. Dla działalności zawodowej aktualne są takie cechy, jak: samodzielność, zorganizowanie, ciągłość, odpłatność świadczonych usług²⁵. Zgodnie z dominującym poglądem działalność zawodowa – jeżeli spełnia przesłanki z art. 3 pr. przeds. – jest rodzajem działalności gospodarczej²⁶.

§ Jak zasygnalizowano, w prawie publicznym ustawodawca wyłączył spod pojęcia działalności gospodarczej tzw. działalność nieewidencjonowaną oraz zastosował wyłączenia przedmiotowe. Zgodnie z art. 5 ust. 1 pr. przeds. nie stanowi działalności gospodarczej działalność wykonywana przez osobę fizyczną, której przychód należny z tej działalności nie przekracza w żadnym miesiącu 50% kwoty minimalnego wynagrodzenia, o którym mowa w ustawie z 10.10.2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za

¹⁸ E. Komierzyńska-Orlicka [w:] *Konstytucja biznesu. Komentarz*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2019, s. 57.

¹⁹ Zob. M. Waligórski, *Prawo przedsiębiorcy do zawieszania i wznawiania wykonywania działalności gospodarczej*, PUG 2009/8, s. 2 i n.

²⁰ A. Powalowski, *Wykonywanie działalności gospodarczej we własnym imieniu*, GSP 2016/XXXVI, s. 360.

²¹ Szerzej M. Etel, *Pojęcie...*, s. 202–203.

²² E. Komierzyńska-Orlicka [w:] *Konstytucja...*, red. M. Wierzbowski, s. 57; K. Czub [w:] *Kodeks...*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 43¹.

²³ A. Doliwa [w:] *Prawo gospodarcze prywatne*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2016, s. 36.

²⁴ A. Herbet [w:] *Zobowiązania*, t. I. *Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2022, art. 43¹.

²⁵ A. Herbet [w:] *Zobowiązania*, t. I..., red. P. Machnikowski, Legalis 2022, art. 43¹.

²⁶ Zob. J. Grykiel, *Pojęcie działalności gospodarczej i zawodowej w rozumieniu art. 43¹ k.c.*, „Studia Prawnicze” 2005/4, s. 31 i n.; P. Lewandowski, *O definicji...*, s. 96.

pracę²⁷ i która w okresie ostatnich 60 miesięcy nie wykonywała działalności gospodarczej. Według art. 6 ust. 1 pr. przeds. przepisów tej ustawy nie stosuje się do: 1) działalności wytwórczej w rolnictwie w zakresie upraw rolnych oraz chowu i hodowli zwierząt, ogrodnictwa, warzywnictwa, leśnictwa i rybactwa śródlądowego; 2) wynajmowania przez rolników pokoi, sprzedaży posiłków domowych i świadczenia w gospodarstwach rolnych innych usług związanych z pobytem turystów; 3) wyrobu wina przez producentów wina w rozumieniu art. 2 pkt 23 ustawy z 2.12.2021 r. o wyrobach winiarskich²⁸ będących rolnikami wyrabiającymi mniej niż 100 hektolitrów wina w roku winiarskim wyłącznie z winogron pochodzących z własnych upraw winorośli; 4) działalności rolników w zakresie sprzedaży, o której mowa w art. 20 ust. 1c ustawy z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych²⁹; 5) działalności prowadzonej przez koła gospodyń wiejskich na podstawie ustawy z 9.11.2018 r. o kołach gospodyń wiejskich³⁰, które spełniają warunki, o których mowa w art. 24 ust. 1 tej ustawy. Podmioty prowadzące wymienione działalności nie są przedsiębiorcą w rozumieniu art. 4 pr. przeds., mogą być natomiast uznane (jeżeli zachodzą przesłanki) za przedsiębiorcę w rozumieniu art. 43¹ k.c.

1.4. Obowiązek wpisu a status przedsiębiorcy

Według norm publicznoprawnych działalność gospodarczą można podjąć w dniu złożenia wniosku o wpis do CEIDG³¹ albo po dokonaniu wpisu do rejestru przedsiębiorców KRS³², chyba że przepisy szczególne stanowią inaczej (art. 17 ust. 1 pr. przeds.).

25

Obowiązkiem wpisu do CEIDG objęte są osoby fizyczne wykonujące działalność w formie tzw. jednoosobowej działalności gospodarczej. Niedokonanie rejestracji w CEIDG nie wpływa na posiadanie statusu przedsiębiorcy, ale może implikować publicznoprawną odpowiedzialność. Z kolei obowiązek wpisu do KRS dotyczy podmiotów wymienionych w art. 36 ustawy o KRS. Chociaż wpis warunkuje byt prawny danego podmiotu, to nie determinuje statusu przedsiębiorcy. Na przykład wskazana w katalogu przywołanego przepisu spółka z ograniczoną odpowiedzialnością może zostać zawiązana w celu prowadzenia działalności innej niż działalność gospodarcza, na przykład charytatywnej; wówczas nie spełnia przesłanek bycia przedsiębiorcą, ale nadal podlega obowiązkowi wpisu do KRS.

²⁷ Dz.U. z 2020 r. poz. 2207.

²⁸ Dz.U. z 2022 r. poz. 24 ze zm.

²⁹ Dz.U. z 2022 r. poz. 2647 ze zm.

³⁰ Dz.U. z 2021 r. poz. 2256 ze zm.

³¹ Ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy.

³² Ustawa z 20.08.1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym.

2. Rodzaje przedsiębiorców

26 W literaturze na podstawie różnorodnych kryteriów dokonuje się kategoryzacji przedsiębiorców. Poza podziałem według **formy organizacyjnej** (który kształtuje się w związku z ustawowym kryterium podmiotowym definicji przedsiębiorcy), tj. wyróżnieniem osób fizycznych, osób prawnych, jednostek organizacyjnych, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, przedsiębiorców można podzielić między innymi według kryterium wielkości, własnościowego czy wykonywania działalności gospodarczej³³.

 Klasyfikację opartą na **rozmiarze wykonywanej działalności gospodarczej** (przy uwzględnieniu wielkości zatrudnienia, obrotu netto, sumy aktywów w bilansie przedsiębiorcy) wprowadza ustawodawca w art. 7 ust. 1 pkt 1–3 pr. przeds. Zgodnie z tym przepisem mikroprzedsiębiorcą jest przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki: a) zatrudniał średniorocznie mniej niż 10 pracowników oraz b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 2 000 000 euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 2 000 000 euro; małym przedsiębiorcą jest przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki: a) zatrudniał średniorocznie mniej niż 50 pracowników oraz b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 10 000 000 euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 10 000 000 euro – i który nie jest mikroprzedsiębiorcą; średnim przedsiębiorcą jest przedsiębiorca, który w co najmniej jednym roku z dwóch ostatnich lat obrotowych spełniał łącznie następujące warunki: a) zatrudniał średniorocznie mniej niż 250 pracowników oraz b) osiągnął roczny obrót netto ze sprzedaży towarów, wyrobów i usług oraz z operacji finansowych nieprzekraczający równowartości w złotych 50 000 000 euro, lub sumy aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec jednego z tych lat nie przekroczyły równowartości w złotych 43 000 000 euro – i który nie jest mikroprzedsiębiorcą ani małym przedsiębiorcą. Podział przedsiębiorców na mikroprzedsiębiorcę, średniego przedsiębiorcę oraz małego przedsiębiorcę ma na celu zapewnienie zasad równości przedsiębiorców, w szczególności w zakresie sposobów wspierania ich funkcjonowania i rozwoju. Pozwala to między innymi na tworzenie odpowiednich rozwiązań prawnych kierowanych do konkretnej grupy przedsiębiorców, na przykład w zakresie danin publicznych.

Zgodnie z **kryterium własnościowym** wyróżnia się przedsiębiorców prywatnych, publicznych oraz prywatno-publicznych. Przedsiębiorcą prywatnym jest przedsiębiorca, w stosunku do którego żaden podmiot publiczny nie ma uprawnień właścicielskich oraz który korzysta z wolności gospodarczej, ograniczonej tylko w drodze ustawy i tylko

³³ A. Powałowski [w:] A. Dobaczewska, A. Powałowski, H. Wolska, *Nowe...*, s. 11–24.

ze względu na ważny interes publiczny (zob. art. 20 i 22 Konstytucji RP). Przedsiębiorcą publicznym jest podmiot, którego właścicielem jest (ma uprawnienia właścicielskie do jego majątku) Skarb Państwa lub odpowiednia jednostka samorządu terytorialnego³⁴, a więc między innymi jednoosobowe spółki Skarbu Państwa, jednoosobowe spółki samorządu terytorialnego, przedsiębiorstwa państwowe³⁵. Przedsiębiorcą prywatno-publicznym jest przedsiębiorca o kapitale mieszanym, gdzie o zakresie przysługującej mu wolności gospodarczej decyduje, czy kontrolę i funkcje kierownicze sprawują osoby pochodzące z wyboru lub mianowania przez organ administracji publicznej bądź też wyłonione przez większościowego udziałowca lub akcjonariusza w drodze konkursu.

Kryterium miejsca wykonywania działalności gospodarczej pozwala wyróżnić przedsiębiorców krajowych i zagranicznych. Podejmowanie, wykonywanie i zakończenie działalności gospodarczej przez osoby zagraniczne reguluje ustawa z 6.03.2018 r. o zasadach uczestnictwa przedsiębiorców zagranicznych i innych osób zagranicznych w obrocie gospodarczym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

§ W art. 3 pkt 7 u.z.u.p.z. znajduje się definicja przedsiębiorcy zagranicznego. Zgodnie z tym przepisem określenie „przedsiębiorca zagraniczny” oznacza osobę zagraniczną wykonującą działalność gospodarczą za granicą oraz obywatela polskiego wykonującego działalność gospodarczą za granicą³⁶.

3. Przedsiębiorstwo przedsiębiorcy

W związku z tym, że pojęcie przedsiębiorcy – podmiotu prawa – często mylone jest z przedsiębiorstwem w znaczeniu przedmiotowym, celowe jest poczynienie uwag w tym zakresie, tym bardziej że określenie „przedsiębiorstwo” używane jest w języku prawnym także na oznaczenie podmiotów prawa cywilnego, na przykład przedsiębiorstwo państwowe. Określenia „przedsiębiorca” i „przedsiębiorstwo” nie są synonimami. Przedsiębiorca może funkcjonować bez przedsiębiorstwa (przykładem są tzw. wolne zawody), przeciwnie nie jest możliwe działanie przedsiębiorstwa bez przedsiębiorcy.

27

§ **Przedsiębiorstwem** w znaczeniu przedmiotowym jest zorganizowany zespół składników niematerialnych i materialnych przeznaczonych do prowadzenia działalności gospodarczej (art. 55¹k.c.). Przedsiębiorstwo obejmuje w szczególności (katalog otwarty): 1) oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części (nazwa przedsiębiorstwa); 2) własność nieruchomości lub ruchomości, w tym urządzeń, materiałów, towarów i wyrobów, oraz inne prawa rzeczowe do nieruchomości

³⁴ A. Powałowski [w:] A. Dobaczewska, A. Powałowski, H. Wolska, *Nowe...*, s. 23.

³⁵ A. Powałowski [w:] A. Dobaczewska, A. Powałowski, H. Wolska, *Nowe...*, s. 23.

³⁶ Szerzej zob. G. Kozieł [w:] *Prawo przedsiębiorców. Przepisy wprowadzające do Konstytucji Biznesu. Komentarz*, red. G. Kozieł, Warszawa 2018, s. 37.

lub ruchomości; 3) prawa wynikające z umów najmu i dzierżawy nieruchomości lub ruchomości oraz prawa do korzystania z nieruchomości lub ruchomości wynikające z innych stosunków prawnych; 4) wierzytelności, prawa z papierów wartościowych i środki pieniężne; 5) koncesje, licencje i zezwolenia; 6) patenty i inne prawa własności przemysłowej; 7) majątkowe prawa autorskie i majątkowe prawa pokrewne; 8) tajemnice przedsiębiorstwa; 9) księgi i dokumenty związane z prowadzeniem działalności gospodarczej (art. 55¹ k.c.). Wymienione składniki tworzą przedsiębiorstwo, gdy są funkcjonalnie powiązane. W przypadku braku takiego powiązania (organizacji) mamy do czynienia wyłącznie z majątkiem³⁷.

Przedsiębiorstwo jest więc środkiem służącym określonej podmiotowi do prowadzenia działalności gospodarczej³⁸. Co istotne, jest ono tworem odrębnym i nie należy go identyfikować z działalnością jakiejś osoby nierozdzielnie z nią związanej. Może być przedmiotem czynności prawnej (art. 55² k.c.). Chociaż jest dyskusyjne, czy wówczas stanowi zespół odrębnych składników, rzecz zbiorową czy dobro jednostkowe³⁹, to na podstawie przepisu art. 55² k.c. należy domniemywać, że nabycie przedsiębiorstwa obejmuje wszystko, co wchodzi w jego skład z takimi tylko wyłączeniami, jakie wynikają z treści czynności prawnej albo z przepisów szczególnych⁴⁰.

³⁷ Wyrok SA w Łodzi z 7.02.2020 r., I ACa 220/19, LEX nr 3106307.

³⁸ M. Litwińska-Werner [w:] *Prawo handlowe dla studentów i praktyków*, red. J. Okolski, M. Modrzewska, Warszawa 2022, s. 79 i n.

³⁹ Szerzej Z. Radwański, A. Olejniczak, *Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2011, s. 127 i n.

⁴⁰ Wyrok SN z 13.06.2019 r., V CSK 646/17, LEX nr 2681269.

Rozdział IV

FIRMA PRZEDSIĘBIORCY

Literatura: Czub K. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022; Dziurda M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna*, cz. 1 (art. 1–55⁴), red. J. Gudowski, LEX 2021; Gliniecki, B., *Zasada ograniczonej swobody wyboru firmy*, Pr. Sp. 2009/5; Hejbudzki M. [w:] *Podstawowe zagadnienia prawa handlowego / Fundamental issues of Polish Commercial Law*, red. J.J. Zięty, Olsztyn 2022; Klapczyńska M., *Firma i jej ochrona*, Warszawa 2004; Miczek Z., *Jak upoważnić do korzystania z firmy*, PUG 2005/9; Naworski J.P., *Firma spółki osobowej* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 16. *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2008; Piniór P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna* (art. 1–125), red. M. Habdas, M. Frasz, LEX 2018; Popiołek W. [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. *Komentarz do art. 1–449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Legalis 2020; *Prawo gospodarcze prywatne*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2005; Sitko J., *Firma i jej ochrona*, LEX 2009; Strugała R. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2021; Szwaja J., *Firma w kodeksie cywilnym*, Pr. Sp. 2004/1; Szwaja J., Mika I.B. [w:] *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, t. 1, Warszawa 2009; Załucki M., *Upoważnienie do korzystania z firmy de lege lata i de lege ferenda*, PUG 2005/6; Zaremba M., *Zasada prawdziwości firmy w ujęciu przepisów projektu kodeksu cywilnego* [w:] *Instytucje prawa handlowego w przyszłym kodeksie cywilnym*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2012; Żelechowski Ł. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie* (art. 79–95 i 96–99), red. K. Osajda, Legalis 2017.

Orzecznictwo: wyrok SN z 2.03.2022 r., II CSKP 253/22, LEX nr 3347179; wyrok SA w Białymstoku z 23.04.2009 r., I ACa 122/09, LEX nr 516519; wyrok SA w Katowicach z 14.03.2006 r., I ACa 2057/05, LEX nr 196072; wyrok SA w Katowicach z 31.08.2007 r., V ACa 427/07, LEX nr 519285; wyrok SA w Katowicach z 23.04.2012 r., V ACa 126/12, LEX nr 1217700; wyrok SA w Warszawie z 4.11.2020 r., VII AGa 736/20, LEX nr 3184234; wyrok NSA z 24.05.2007 r., II GSK 13/07, LEX nr 351037; wyrok NSA z 17.09.2008 r., II GSK 406/08, LEX nr 489172; wyrok WSA w Warszawie z 24.10.2019 r., VI SA/Wa 1282/19, LEX nr 3073002; wyrok WSA we Wrocławiu z 30.01.2015 r., III SA/Wr 687/14, LEX nr 1654607.

1. Uwagi wprowadzające

- 28 **Firma** regulowana jest głównie w części ogólnej prawa cywilnego (art. 43²–43¹⁰ k.c.¹), przy czym również inne akty prawne, jak w szczególności Kodeks spółek handlowych, zawierają przepisy dotyczące firmy przedsiębiorców w zależności od formy organizacyjno-prawnej. Ustawodawca nie definiuje firmy. Przyjmuje się, że firma **jest oznaczeniem przedsiębiorcy** – osoby fizycznej, osoby prawnej, jednostki organizacyjnej niebędącej osobą prawną, której została przyznana przez przepisy ustawy zdolność prawna – używanym w stosunkach obrotu gospodarczego, a także w postępowaniach administracyjnych i sądowych². Firma pozwala zidentyfikować przedsiębiorcę (przede wszystkim co do formy prawnej, ale często także np. co do przedmiotu działalności, siedziby).

W języku prawnym firma nie jest synonimem przedsiębiorcy³. Od firmy należy odróżnić nazwę przedsiębiorstwa (w rozumieniu art. 55¹ k.c.)⁴, tj. oznaczenie indywidualizujące przedsiębiorstwo lub jego wyodrębnione części, na przykład firmą podmiotu jest „Jeronimo Martins Polska Spółka Akcyjna”, a nazwą prowadzonego przez tego przedsiębiorcę przedsiębiorstwa jest „Biedronka”⁵. Nazwa przedsiębiorstwa jest elementem struktury przedsiębiorstwa, a zatem może być zbyta wraz z przedsiębiorstwem (przeciwnie, firma nie może być zbyta; art. 43⁹ § 1 k.c.). Warto zauważyć, że nie posługują się firmą, lecz nazwą osoby prawne oraz jednostki organizacyjne określone w art. 33¹ § 1, które nie wykonują działalności gospodarczej lub zawodowej (nie są przedsiębiorcami), na przykład stowarzyszenia⁶. Podobnie nie posługują się firmą, lecz nazwą, struktury nieposiadające zdolności prawnej, na przykład spółka cywilna.

 Dyskusyjny jest charakter prawa do firmy. Zgodnie z przeważającym stanowiskiem prawo to ma charakter mieszany, tj. majątkowo-osobisty⁷. Warto wskazać, że firma stanowi dobro osobiste podmiotu i jako taka podlega ochronie prawnej (art. 24 k.c.)⁸.

¹ Ów zbiór norm zawartych w Kodeksie cywilnym przyjęto nazywać prawem firmowym. Zob. M. Zarembo, *Zasada prawdziwości firmy w ujęciu przepisów projektu kodeksu cywilnego* [w:] *Institucje prawa handlowego w przyszłym kodeksie cywilnym*, red. T. Teresa, M. Stec, Warszawa 2012, s. 269.

² P. Piniór [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna (art. 1–125)*, red. M. Habdas, M. Fras, LEX 2018, art. 43².

³ Określenia „firma” i „przedsiębiorca” stosuje się zamiennie w naukach ekonomicznych, ale także w języku potocznym.

⁴ Treść nazwy przedsiębiorstwa może być tożsama z treścią nazwy zamieszczonej w firmie danego przedsiębiorcy. Zob. wyrok WSA we Wrocławiu z 30.01.2015 r., III SA/Wr 687/14, LEX nr 1654607.

⁵ P. Piniór [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. M. Habdas, M. Fras, LEX 2018, art. 43².

⁶ M. Dziurda [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna, cz. 1 (art. 1–55⁴)*, red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 43².

⁷ Zob. np. M. Dziurda [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 43²; Ł. Żelechowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99)*, red. K. Osajda, Legalis 2017, art. 43².

⁸ A. Doliwa [w:] *Prawo gospodarcze prywatne*, red. T. Mróz, M. Stec, Warszawa 2005, s. 68; J. Sitko, *Firma i jej ochrona*, LEX 2009.

2. Elementy konstrukcyjne firmy

Firmę wyraża się słownie, tzn. za pomocą wyrazów. Ustawodawca nie stanowi o tym wprost, natomiast do takiego wniosku prowadzi całokształt uregulowań odnoszących się do tworzenia i posługiwania się firmą⁹. O ile niektórzy autorzy dopuszczają oznaczenie firmy cyfrowo bądź w inny kombinowany sposób, to w doktrynie zdecydowanie wyklucza się tworzenie firm dwu- lub trójwymiarowych (tzn. plastycznych, graficznych)¹⁰.

29

 Elementami konstrukcyjnymi firmy są **rdzeń (korpus), dodatki obowiązkowe oraz dodatki fakultatywne**. Zasady dotyczące konstrukcji firmy są odrębne dla osób fizycznych i dla osób prawnych (w tym jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej).

Korpus firmy przedsiębiorcy – osoby fizycznej składa się z imienia i nazwiska (art. 43⁴ zdanie pierwsze k.c.). Wskazane mogą być jedynym elementem firmy, ponieważ Kodeks cywilny nie przewiduje dodatków obowiązkowych w firmie osoby fizycznej. Do firmy osoby fizycznej jako dodatki fakultatywne mogą zostać włączone pseudonim lub określenia wskazujące na przedmiot działalności przedsiębiorcy, miejsce jej prowadzenia oraz inne określenia dowolnie obrane (art. 43⁴ zdanie drugie k.c.).

Korpusem firmy przedsiębiorcy – osoby prawnej (jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej) jest nazwa tej osoby (art. 43⁵ § 1 k.c.). Dodatkiem obowiązkowym w firmie osoby prawnej jest określenie formy prawnej osoby prawnej (może być podana w skrócie). Firma osoby prawnej może wskazywać jako dodatki fakultatywne, na przykład przedmiot działalności, siedzibę tej osoby oraz inne określenia dowolnie obrane (art. 43⁵ § 2 k.c.). Ponadto firma osoby prawnej może zawierać nazwisko lub pseudonim osoby fizycznej, jeżeli służy to ukazaniu związków tej osoby z powstaniem lub działalnością przedsiębiorcy, przy czym umieszczenie w firmie nazwiska albo pseudonimu osoby fizycznej wymaga pisemnej zgody tej osoby, a w razie jej śmierci – zgody jej małżonka i dzieci (art. 43⁵ § 3 k.c.). Firma oddziału osoby prawnej powinna zawierać pełną nazwę tej osoby oraz określenie „oddział” ze wskazaniem miejscowości, w której oddział ma siedzibę (art. 43⁶ k.c.). Należy podkreślić, że szczegółowe zasady dotyczące konstrukcji firmy przedsiębiorcy – osoby prawnej (jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej) wynikają z przepisów innych ustaw, głównie z Kodeksu spółek handlowych. Można wskazać na przykład art. 24 k.s.h., który stanowi, że firma spółki

⁹ W. Popiołek [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. *Komentarz do art. 1–449*¹⁰, red. K. Pietrzykowski, Legalis 2020, art. 43²; zob. np. § 7 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 17.11.2014 r. w sprawie szczegółowego sposobu prowadzenia rejestrów wchodzących w skład Krajowego Rejestru Sądowego oraz szczegółowej treści wpisów w tych rejestrach (Dz.U. poz. 1667 ze zm.).

¹⁰ Zob. W. Popiołek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. K. Pietrzykowski, Legalis 2020, art. 43²; J. Szwaja, *Firma w kodeksie cywilnym*, Pr. Sp. 2004/1, s. 2 i n.

jawnej powinna zawierać nazwiska lub firmy (nazwy) wszystkich wspólników albo firmę (nazwę) jednego lub kilku wspólników oraz dodatkowe oznaczenie „spółka jawna”¹¹.

3. Zasady prawa firmowego

- 30 Na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego formułuje się zasady tworzenia i posługiwania się firmą w obrocie gospodarczym (tzw. zasady prawa firmowego¹²). Wśród nich wymienia się: zasadę swobody wyboru firmy, zasadę jedności firmy, zasadę jawności (notyfikacji) firmy, zasadę prawdziwości firmy, zasadę ciągłości (kontynuacji) firmy, zasadę wyłączności (odróżnialności) firmy, zasadę niezbywalności firmy.

Z reguły jako pierwszą zasadę wskazuje się **swobodę wyboru firmy**, podając, że brzmienie (treść) firmy przedsiębiorca może wypełnić według swego uznania. Jednocześnie zastrzega się, że przyznana swoboda jest obwarowana wymogami w zależności od formy organizacyjnej, co potwierdzają spostrzeżenia dotyczące elementów konstrukcyjnych firmy¹³.

Ważną zasadą prawa firmowego, chociaż niewyrażoną w przepisach wprost (ani w Kodeksie cywilnym, ani innych aktach prawnych)¹⁴, jest **jedność firmy**. Przyjmuje się, że przedsiębiorca może posiadać tylko jedną firmę (zob. art. 43⁶ k.c.). Tą jedną firmą – do tego ujawnioną we właściwym rejestrze – może posługiwać się w obrocie gospodarczym. Pewnym złagodzeniem zasady jedności firmy jest regulacja dotycząca firmy oddziału osoby prawnej (art. 43⁶ k.c.)¹⁵.

Kolejną zasadą jest **jawność firmy**. Z jednej strony zasada ta sprowadza się do obowiązku ujawnienia firmy we właściwym rejestrze (art. 43² § 2 k.c.), a mianowicie w przypadku osób fizycznych będących przedsiębiorcą – w CEIDG, w przypadku zaś pozostałych podmiotów – w KRS. Również zmiana firmy powinna zostać ujawniona w rejestrze (art. 43⁷ zdanie pierwsze k.c.). Warto zauważyć, że Kodeks cywilny nie określa chwili powstania prawa do firmy. Zagadnienie to pozostaje nierozstrzygnięte. Można dowodzić, że prawo to powstaje wraz z wpisem firmy do rejestru, a jednocześnie nie jest pozbawione

¹¹ Co do firmy spółki partnerskiej zob. art. 90 k.s.h.; spółki komandytowej – art. 104 k.s.h.; spółki komandytowo-akcyjnej – art. 127 k.s.h.; spółki z ograniczoną odpowiedzialnością – art. 160 k.s.h.; spółki akcyjnej – art. 305 k.s.h.; prostej spółki akcyjnej – art. 300⁸ k.s.h.; szerzej zob. np. J.P. Naworski, *Firma spółki osobowej* [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 16. *Prawo spółek osobowych*, red. A. Szajkowski, Warszawa 2008, s. 240 i n.

¹² Zasady prawa firmowego są szeroko omawiane w literaturze. Szerzej J. Szwaja, I.B. Mika [w:] *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, t. 1, Warszawa 2009, s. 778 i n.; J. Sitko, *Firma...*, LEX 2009.

¹³ Zob. B. Gliniecki, *Zasada ograniczonej swobody wyboru firmy*, Pr. Sp. 2009/5, s. 23–32.

¹⁴ Zasadę tę wysuwa się z wykładni całokształtu przepisów prawnych regulujących ochronę firmy. Zob. K. Czub [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Bałwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 43².

¹⁵ M. Klapczyńska, *Firma i jej ochrona*, Warszawa 2004, s. 153–154.

racji twierdzenie, że prawo do firmy powstaje w momencie rozpoczęcia używania firmy przez przedsiębiorcę¹⁶. jednocześnie wskazuje się, że zasada jawności firmy wiąże się z obowiązkiem posługiwania się w obrocie (podawania do wiadomości publicznej) firmą przedsiębiorcy (art. 43² § 1 k.c.), na przykład przy dokonywaniu czynności prawnych, w materiałach reklamowych, ofertach, korespondencji, na stronach internetowych¹⁷.

§ **Zasadę prawdziwości firmy** sformułował ustawodawca w art. 43³ § 2 k.c., zgodnie z którym firma nie może wprowadzać w błąd, w szczególności co do osoby przedsiębiorcy, przedmiotu działalności, miejsca działalności, źródeł zaopatrzenia. W doktrynie wskazuje się, że zasada ta oznacza zgodność firmy z rzeczywistym stanem faktycznym i prawnym¹⁸. Zasada prawdziwości odnosi się do oznaczenia przedsiębiorcy nie tylko w dacie rejestracji, ale także w całym okresie jego funkcjonowania¹⁹.

Odstępstwem od zasady prawdziwości firmy jest **zasada ciągłości firmy**²⁰, która polega na możliwości kontynuowania działalności pod dotychczasową firmą mimo zmiany stosunków prawnych lub faktycznych, na przykład w razie przekształcenia spółki. Kollizję przywołanych zasad regulują przepisy art. 43⁷ i 43⁸ k.c. Artykuł 43⁷ zdanie drugie k.c. stanowi, że w razie przekształcenia osoby prawnej²¹ można zachować jej dotychczasową firmę z wyjątkiem określenia wskazującego formę prawną osoby prawnej, jeżeli uległa ona zmianie. Z kolei art. 43⁸ k.c. wskazuje na możliwość zachowania w firmie nazwiska byłego wspólnika (w przypadku utraty przez niego członkostwa) tylko za wyrażoną na piśmie jego zgodą, a w razie jego śmierci – za zgodą jego małżonka i dzieci (§ 1). Odpowiednia reguła znajduje zastosowanie w wypadku kontynuowania działalności gospodarczej osoby fizycznej przez inną osobę fizyczną będącą jej następcą prawnym (art. 43⁸ § 2 k.c.). Zasada ciągłości firmy stwarza przedsiębiorcy możliwość korzystania z dotychczasowej renomy i rozpoznawalności.

Przepis art. 43³ § 1 k.c. wprowadza **zasadę wyłączności firmy**, stanowiąc, że firma przedsiębiorcy powinna odróżniać się dostatecznie od firm innych przedsiębiorców prowadzących działalność na tym samym rynku. „Dostateczna odróżnialność” jest kryterium ocennym. Wskazuje się, że występuje ona, jeśli biorąc pod uwagę punkt widzenia przeciętnej osoby, nie zachodzi niebezpieczeństwo pomylenia firm (podlegają-

¹⁶ Zob. J. Szwaja, I.B. Mika [w:] *Prawo...*, red. S. Włodyka, s. 848–851; J. Szwaja, *Firma...*, s. 2 i n.; wyrok SA w Białymstoku z 23.04.2009 r., I ACa 122/09, LEX nr 516519; wyrok SA w Katowicach z 31.08.2007 r., V ACa 427/07, LEX nr 519285.

¹⁷ R. Strugała [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2021, art. 43².

¹⁸ Zob. W. Popiołek [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I., red. K. Pietrzykowski, Legalis 2020, art. 43².

¹⁹ M. Kłapczyńska, *Firma...*, s. 133–134.

²⁰ M. Hejbudzi [w:] *Podstawowe zagadnienia prawa handlowego/Fundamental issues of Polish Commercial Law*, red. J.J. Zięty, Olsztyn 2022, s. 70.

²¹ To samo dotyczy przekształcenia spółki osobowej.

cych rejestracji) obydwu przedsiębiorców²². Podobnie brak kryterium dla wyznaczenia „tego samego rynku”.

 W literaturze wyrażono pogląd, że to pojęcie nie ogranicza się do aspektu terytorialnego (zwłaszcza w związku z powszechnym posługiwaniem się firmą w internecie), lecz obejmuje także kryterium produktowe (asortymentowe) oraz czasowe²³. W każdym razie, zgodnie z zasadą wyłączności firmy, firma powinna indywidualizować przedsiębiorcę, co należy oceniać w okolicznościach konkretnego stanu faktycznego.

W końcu jako zasadę formułuje się **niezbywalność firmy** (art. 43⁹ § 1 k.c.). To, że firma nie może być zbyta na mocy czynności *inter vivos*, ale także nie przechodzi na spadkobierców wskutek dziedziczenia²⁴ (jest wyłączona z obrotu), czyli jest nierozdzielnie związana z danym przedsiębiorcą, potwierdza, że jest ona dobrem osobistym²⁵. Firma nie może być także przedmiotem obciążenia ograniczonym prawem rzeczowym. Z kolei dopuszczalne jest, jeżeli nie wprowadza w błąd, upoważnienie (licencja) do korzystania z firmy (art. 43⁹ § 2)²⁶. Taka regulacja świadczy o tym, że firma jako dobro niematerialne jest poddawana pewnej komercjalizacji²⁷.

4. Ochrona prawa do firmy

31 Firma jest prawem podmiotowym bezwzględnym (skutecznym *erga omnes*), podlega więc ochronie²⁸. Na podstawie art. 43¹⁰ k.c. ustawodawca udziela ochrony zarówno przed zagrożeniem, jak i przed naruszeniem prawa do firmy. Ochrona przysługuje bez względu na to, kto dopuścił się naruszenia (tzn. naruszcycielem nie musi być przedsiębiorca). Uznaje się, że przepis ten wyłącza zastosowanie art. 24 k.c. stanowiącego o ochronie dóbr osobistych²⁹.

 Zgodnie z art. 43¹⁰ k.c. przedsiębiorca, którego prawo do firmy zostało zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać usunięcia jego skutków, złożenia oświadczenia lub oświadczeń w odpowiedniej treści i formie,

²² K. Czub [w:] *Kodeks...*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 43³.

²³ M. Dziurda [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 43³; wyrok NSA z 17.09.2008 r., II GSK 406/08, LEX nr 489172.

²⁴ K. Czub [w:] *Kodeks...*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 43⁹.

²⁵ Wyrok NSA z 24.05.2007 r., II GSK 13/07, LEX nr 351037.

²⁶ Szerzej Z. Miczek, *Jak upoważnić do korzystania z firmy*, PUG 2005/9, s. 23 i n.

²⁷ Szerzej M. Załucki, *Upoważnienie do korzystania z firmy de lege lata i de lege ferenda*, PUG 2005/6, s. 2 i n.

²⁸ P. Pinior [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. M. Habdas, M. Frasz, LEX 2018, art. 43².

²⁹ M. Dziurda [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 43¹⁰; wyrok SA w Katowicach z 14.03.2006 r., I ACa 2057/05, LEX nr 196072; wyrok SA w Warszawie z 4.11.2020 r., VII AGa 736/20, LEX nr 3184234; przeciwnie M. Klapczyńska, *Firma...*, s. 202–211.

naprawienia na zasadach ogólnych szkody majątkowej lub wydania korzyści uzyskanej przez osobę, która dopuściła się naruszenia.

Z zagrożeniem prawa do firmy mamy do czynienia, gdy nie doszło jeszcze do naruszenia, ale istnieje prawdopodobieństwo, że to nastąpi. Tym bardziej więc, skoro przedsiębiorcy przysługuje ochrona w razie zagrożenia jego prawa, to owo prawo podlega ochronie w razie jego naruszenia. Z zagrożeniem lub naruszeniem prawa do firmy przedsiębiorcy mamy do czynienia, gdy dojdzie do nieuprawnionego użycia firmy przez jej przywłaszczenie, działanie pod firmą, podszywanie się pod firmę i w ten sposób wdzieranie się w klientelę przedsiębiorcy. Zagrożenie prawa do firmy występuje, gdy firma przedsiębiorcy została użyta w taki sposób, który wiąże się z ryzykiem pomyłki co do tożsamości przedsiębiorców lub w sposób mający na celu zdyskredytowanie uprawnionego przedsiębiorcy, wyeliminowanie go z rynku, podważenie zaufania klienteli lub naruszenie dobrego imienia przedsiębiorcy. Naruszenie lub zagrożenie prawa do firmy innego przedsiębiorcy może polegać nie tylko na wprowadzeniu odbiorców w błąd co do tożsamości przedsiębiorców, ale również na wykorzystaniu lub naruszeniu renomy, której nośnikiem jest jego firma, co dotyczy firm powszechnie znanych, cieszących się dużą rozpoznawalnością i sławą³⁰.

Granice ochrony prawa do firmy wyznacza zasięg terytorialny i przedmiotowy faktycznej działalności przedsiębiorcy. Wynika to między innymi z zasady wyłączności firmy. Stwierdzenie, czy doszło do zagrożenia lub naruszenia prawa do firmy, wiąże się na przykład z koniecznością ustalenia, czy strony prowadzą działalność gospodarczą na „tym samym rynku”³¹.

Należy podkreślić, że w przypadku zagrożenia prawa do firmy przedsiębiorcy przysługuje roszczenie o zaniechanie, czyli o powstrzymanie działań zagrażających prawu do firmy. Szerszy katalog roszczeń przyznano przedsiębiorcy w razie naruszenia prawa do firmy, a mianowicie może on dodatkowo, poza roszczeniem o zaniechanie, żądać usunięcia skutków naruszenia, złożenia oświadczenia lub oświadczeń w odpowiedniej treści i formie, naprawienia na zasadach ogólnych szkody majątkowej (tzn. na podstawie przepisów art. 361–363 oraz art. 415 i n. k.c.³²) lub wydania korzyści uzyskanej przez osobę, która dopuściła się naruszenia (art. 43¹⁰ zdanie drugie k.c.). Należy zauważyć, że w sytuacji naruszenia prawa do firmy przedsiębiorcy nie przysługuje zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę ani żądanie zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny, przewidziane w art. 24 § 1 zdanie trzecie k.c.

³⁰ Wyrok SN z 2.03.2022 r., II CSKP 253/22, LEX nr 3347179.

³¹ Wyrok SN z 2.03.2022 r., II CSKP 253/22; wyrok WSA w Warszawie z 24.10.2019 r., VI SA/Wa 1282/19, LEX nr 3073002.

³² Wyrok SA w Katowicach z 23.04.2012 r., V ACa 126/12, LEX nr 1217700.

Istotne jest, że ochrona prawa do firmy przysługuje tylko wtedy, gdy działanie zagrażające prawu do firmy jest bezprawne, czyli niezgodne z porządkiem prawnym. Ustawodawca wprowadza domniemanie bezprawności zagrożenia lub naruszenia prawa do firmy, a zatem to na naruszcycielu spoczywa ciężar udowodnienia, że jego działanie nie było bezprawne (*a contrario* przedsiębiorca uprawniony do firmy zwolniony jest z obowiązku udowodnienia bezprawności zachowania naruszcyciela).

⊕ Na marginesie można dodać, że nazwa, którą posługują się podmioty niewykonyjące działalności gospodarczej, nie korzysta z opisanych zasad ochrony. W razie zagrożenia lub naruszenia nazwy podmiotu podstawą ewentualnych roszczeń są przepisy regulujące dobra osobiste³³.

³³ Ł. Żelechowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. K. Osajda, Legalis 2017, art. 43².

Rozdział V

PEŁNOMOCNICTWO I PROKURA

Literatura: Draniewicz B., *Odwoływanie prokury w spółkach prawa handlowego*, M. Praw. 2002/22; Glicz M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022; Grykiel J., *Prokura łączna po nowelizacji*, M. Praw. 2017/4; Herbet A. [w:] *Zobowiązania*, t. I. *Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2022; Jaworski A. [w:] *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, red. A. Komenda, Warszawa 2021; Jerzmanowski J., Napierała J., Sójka T. [w:] *Prawo spółek handlowych*, red. A. Koch, J. Napierała, Warszawa 2021; Kamiński G., *Istota prokury i zasady odpowiedzialności prokurenta*, Warszawa 2019; Kasprzyk M., *Prokura*, Kraków 1999; Kidyba A., *Prawo handlowe*, Warszawa 2021; Kopaczyńska-Pieczniak K. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna*, red. A. Kidyba, LEX 2012; Kopaczyńska-Pieczniak K., *Prokura i pełnomocnictwo handlowe w przepisach projektu nowego kodeksu cywilnego* [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010; Lewandowski P., *Podmioty legitymowane czynnie do udzielenia prokury*, „Studia Prawnoustrojowe” 2014/24; Moskwa L., Moskwa P. [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. *Komentarz do art. 1–352*, red. M. Gutowski, Legalis 2021; Moskwa L., *Nowe przepisy o prokurze*, „Rejent” 2001/9; Moskwa L., *Udzielenie prokury przez przedsiębiorców będących osobami fizycznymi*, PPH 2019/8; Osajda K., Popardowski P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Osajda, W. Borysiuk, Legalis 2022; Pazdan M. [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. *Komentarz do art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011; Pazdan M. [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2. *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2008; Pilich M. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna*, cz. 2 (art. 56–125), red. J. Gudowski, LEX 2021; Piniór P. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna (art. 1–125)*, red. M. Habdas, M. Frasz, LEX 2018; Promińska U. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, red. P. Książak, M. Pyziak-Szafnicka, LEX 2014; Promińska U., *Zmiana w regulacji prokury. Kwestie wybrane*, PPH 2019/2; Siemiątkowski T., *Prokura w spółkach prawa handlowego*, Warszawa 1999; Strugała R. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2019; Strzebinczyk J. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2014; Szwaja J., Mika I.B. [w:] *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Wło-

dyka, t. 1, Warszawa 2009; Uliasz R. [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Załucki, Legalis 2023; Witosz A.J., *Prokura w postępowaniu sanacyjnym* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczotka, t. I, Warszawa 2020; Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2018; Żaba M., *Kilka uwag na temat potrzeby zmiany przepisów dotyczących reprezentacji spółdzielni*, PPH 2019/11.

Orzecznictwo: uchwała SN z 21.07.2006 r., III CZP 45/06, OSNC 2007/5, poz. 65; uchwała SN z 24.07.2013 r., III CZP 45/13, OSNC 2014/3, poz. 26; wyrok SN z 4.11.1975 r., II CR 555/75, OSNC 1976/10, poz. 214; wyrok SN z 15.11.2006 r., V CSK 252/06, LEX nr 205425; wyrok SN z 31.05.2019 r., IV CSK 148/18, LEX nr 2690349; wyrok NSA z 15.09.2016 r., I GSK 329/16, LEX nr 2142944; postanowienie NSA z 5.09.2019 r., I OZ 773/19, LEX nr 2725444.

1. Definicja prokury

- 32 **§** O instytucji prokury stanowią przepisy art. 109¹–109⁹k.c.¹ Ustawodawca definiuje w nich prokurę, wskazując, że jest ona pełnomocnictwem udzielonym przez przedsiębiorcę podlegającego obowiązkowi wpisu do CEIDG albo do rejestru przedsiębiorców KRS, które obejmuje umocowanie do czynności sądowych i pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa (art. 109¹k.c.)². Z przedstawionej definicji wynika, że **prokura** jest rodzajem pełnomocnictwa przeznaczonym dla przedsiębiorców, a w związku z tym w zakresie nieunormowanym i niekolidującym z ustawową regulacją prokury mają do niej zastosowanie wprost przepisy o pełnomocnictwie (art. 95–109 k.c., w szczególności art. 102–104 oraz 108 k.c.)³. Prokura, chociaż różni się od innych rodzajów pełnomocnictw (m.in. nie każdy może udzielić prokury, zakres umocowania prokurenta określa ustawa, wpis prokury do rejestru jest obligatoryjny), to także wykazuje z nimi cechy wspólne (m.in. zarówno prokurent, jak i pełnomocnik działają w imieniu i ze skutkami dla mocodawcy)⁴.

¹ Co do projektowanych zmian zob. K. Kopaczyńska-Pieczniak, *Prokura i pełnomocnictwo handlowe w przepisach projektu nowego kodeksu cywilnego* [w:] *Prawo handlowe XXI wieku. Czas stabilizacji, ewolucji czy rewolucji. Księga jubileuszowa Profesora Józefa Okolskiego*, red. M. Modrzejewska, Warszawa 2010, s. 415 i n.

² Prokura upoważnia do wszystkich czynności sądowych i pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa, poza wyjątkami wyraźnie wskazanymi w art. 109³k.c.

³ K. Kopaczyńska-Pieczniak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. *Część ogólna*, red. A. Kidyba, LEX 2012, art. 109¹.

⁴ Szerzej M. Pazdan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2. *Prawo cywilne – część ogólna*, red. Z. Radwański, Warszawa 2008, s. 534–535; A. Kidyba, *Prawo handlowe*, Warszawa 2021, s. 111–112; M. Pazdan [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. *Komentarz do art. 1–449¹⁰*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2011, art. 109¹, s. 497.

 Prokura jest instytucją prawa prywatnego, w związku z czym nie jest równoznaczna z pełnomocnictwem procesowym (instytucja prawa publicznego)⁵. Aczkolwiek prokurent może być pełnomocnikiem procesowym w konkretnej sprawie, tj. wówczas, gdy zgłosi się jako pełnomocnik w sądzie⁶.

Zgodnie z definicją prokury prokurent jest pełnomocnikiem działającym na podstawie umocowania (jest przedstawicielem przedsiębiorcy, ale nie jest przedstawicielem ustawowym, nie jest też organem przedsiębiorcy). W związku z tym prokurent składa własne oświadczenia woli, ale działa w imieniu reprezentowanego (mocodawcy), tzn. czynności prawne dokonane przez niego w granicach umocowania pociągają za sobą skutki bezpośrednio dla reprezentowanego (art. 95 § 2 k.c.). Instytucja prokury pozwala usprawnić występowanie przedsiębiorcy w obrocie.

2. Rodzaje prokury

Podstawą do wyróżnienia rodzajów prokury jest przepis art. 109⁴ k.c., z którego wynika, że prokura może być udzielona kilku osobom łącznie (**prokura łączna**) lub oddzielnie (**prokura samoistna**), jak i może obejmować umocowanie także albo wyłącznie do dokonywania czynności wspólnie z członkiem organu zarządzającego lub współnikiem uprawnionym do reprezentowania handlowej spółki osobowej (**prokura łączna mieszana, prokura łączna niewłaściwa**). Poza tym jako rodzaj prokury można wyróżnić prokurę oddziałową (**prokurę filialną**), czyli ograniczoną do zakresu spraw wpisanych do rejestru oddziału przedsiębiorstwa (art. 109⁵ k.c.).

33

Istota **prokury samoistnej** sprowadza się do tego, że prokurent może samodzielnie i jednoosobowo dokonywać czynności sądowych i pozasądowych, a więc niezależnie od innych prokurentów. Prokurent, który legitymuje się prokurą samoistną, może zawsze reprezentować przedsiębiorcę samodzielnie przy czynnościach objętych zakresem prokury. To nie wyklucza jego działania z inną osobą w ramach reprezentacji mieszanej.

Prokura łączna polega na ustanowieniu kilku prokurentów i ich zobowiązaniu do wspólnego działania. Ustanowienie prokury łącznej stanowi ograniczenie działania każdego z prokurentów, ale nie ze względu na zakres umocowania (umocowanie jest niezmiennie, wynika *ex lege*), lecz z uwagi na sposób wykonywania prokury, a mianowicie wymóg współdziałania z drugim lub z większą liczbą prokurentów (możliwe są różne warianty)⁷. Sposób wykonywania prokury łącznej określa mocodawca. Prokura

⁵ J. Jerzmanowski, J. Napierała, T. Sójka [w:] *Prawo spółek handlowych*, red. A. Koch, J. Napierała, Warszawa 2021, s. 205.

⁶ Zob. np. wyrok SN z 15.11.2006 r., V CSK 252/06, LEX nr 205425; uchwała SN z 24.07.2013 r., III CZP 45/13, OSNC 2014/3, poz. 26.

⁷ M. Kasprzyk, *Prokura*, Kraków 1999, s. 46–47.

łączna może występować również jednostronnie, a mianowicie w połączeniu z prokurą samoistną, tj. prokurent łączny dla skuteczności czynności współdziała z prokurentem samoistnym, przy czym prokurent samoistny zawsze dysponuje swobodą działania w granicach umocowania wyznaczonych przez Kodeks cywilny⁸. W ramach współdziałania prokurentów nie jest wymagane jednoczesne składanie przez nich oświadczeń woli⁹. Jednak oświadczenie/oświadczenia woli wywołują skutki prawne dopiero od momentu ich złożenia przez wszystkich prokurentów lub potwierdzenia przez nich oświadczenia wcześniej złożonego przez innego prokurenta¹⁰.

Od prokury łącznej należy odróżnić **reprezentację łączną z udziałem prokurenta**. Z taką reprezentacją (a nie prokurą) mamy do czynienia, gdy przedsiębiorcę reprezentować mogą łącznie co najmniej dwie osoby, tj. piastun organu lub przedstawiciel przedsiębiorcy właściwy ze względu na jego formę organizacyjno-prawną wraz z prokurentem (inna jest podstawa działania wskazanych podmiotów)¹¹.

Szczególną postacią, która w zasadzie mieści się w prokurze łącznej, jest **prokura mieszana**. Ten rodzaj omawianej instytucji polega na zastąpieniu oświadczenia woli drugiego prokurenta oświadczeniem woli innej niż prokurent osoby, a dokładniej skuteczność działań prokurenta zależy od jego współdziałania z inną osobą, przy czym może to być także albo wyłącznie członek zarządu lub przedstawiciel ustawowy przedsiębiorcy (art. 109⁴ § 1¹ k.c.)¹². Można zatem wyróżnić dwie postacie prokury mieszanej – jedna, w ramach której prokurent może współdziałać z innym prokurentem (prokurentami) lub reprezentować mocodawcę z członkiem zarządu lub przedstawicielem ustawowym przedsiębiorcy i druga, gdy prokurent umocowany jest do działania wyłącznie z członkiem zarządu lub przedstawicielem ustawowym przedsiębiorcy¹³. Z uwagi na krąg podmiotów, z którymi prokurent powinien współdziałać, prokury mieszanej nie może udzielić przedsiębiorca indywidualny¹⁴.

Jak wynika z powyższych uwag, umocowanych do działania dla jednego mocodawcy może zostać jednocześnie wielu prokurentów (brak ograniczeń co do liczby prokurentów). Jeżeli mocodawca nie zaznaczy, w jaki sposób prokurenci mają występować, należy domniemywać, że wolą mocodawcy jest udzielenie prokury samoistnej¹⁵. Aczkolwiek, zgłoszenie do CEIDG lub KRS o udzieleniu prokury powinno określać jej

⁸ M. Glicz [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 109⁴.

⁹ Wyrok SN z 4.11.1975 r., II CR 555/75, OSNC 1976/10, poz. 214.

¹⁰ M. Glicz [w:] *Kodeks...*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 109⁴; M. Pazdan [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. K. Pietrzykowski, art. 109¹, s. 513.

¹¹ U. Promińska, *Zmiana w regulacji prokury. Kwestie wybrane*, PPH 2019/2, s. 6 i n.

¹² U. Promińska, *Zmiana...*, s. 6 i n.

¹³ J. Grykiel, *Prokura łączna po nowelizacji*, M. Praw. 2017/4, s. 186.

¹⁴ U. Promińska, *Zmiana...*, s. 6 i n.

¹⁵ M. Pilich [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. Część ogólna, cz. 2 (art. 56–125), red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 109¹.

rodzaj (art. 109⁸ § 2 k.c.). Przy czym kierowane do przedsiębiorcy oświadczenia lub doręczenia pism (prokura bierna) mogą być dokonywane wobec jednej z osób, której udzielono prokury (art. 109⁴ § 2 k.c.). Oznacza to, że także w przypadku prokury łącznej oświadczenia kierowane do przedsiębiorcy są skuteczne z chwilą dojścia oświadczenia do jednego prokurenta.

W końcu jako podtyp prokury należy wyróżnić **prokurę oddziałową**, tj. prokurę o ograniczonym przedmiotowo – do spraw danego oddziału – zakresie umocowania (art. 109⁵ k.c.). Jest to konstrukcja przeznaczona dla przedsiębiorców prowadzących działalność na podstawie przedsiębiorstwa o znacznych rozmiarach, rozbudowanego, w ramach którego funkcjonują wyodrębnione wewnętrzne jednostki organizacyjne¹⁶. Pojęcie oddziału nie jest uregulowane w Kodeksie cywilnym. Taka definicja znajduje się w prawie publicznym, w art. 3 pkt 4 u.z.u.p.z., z którego wynika, że oddziałem jest wyodrębniona i samodzielna organizacyjnie część działalności gospodarczej, wykonywana przez przedsiębiorcę poza siedzibą przedsiębiorcy lub głównym miejscem wykonywania działalności. W rejestrze nie ujawnia się zakresu czynności oddziału, co w tych okolicznościach czyni niejasnym zakres umocowania prokurenta.

3. Udzielenie prokury

Nawiązując do przedstawionej definicji prokury, należy wskazać, że o kręgu podmiotów uprawnionych do udzielenia prokury rozstrzygają przede wszystkim kwalifikacja podmiotu jako przedsiębiorcy oraz przymiot podlegania obowiązkowi wpisu do CEIDG albo do rejestru przedsiębiorców KRS (art. 109¹ k.c.)¹⁷. Ponadto legitymację czynną do udzielenia prokury jako mocodawca posiada tylko przedsiębiorca prowadzący przedsiębiorstwo, czyli mający substrat przedmiotowy, którym prokurent mógłby się zajmować¹⁸. W związku z tym można stwierdzić, że prokura jest pełnomocnictwem, które może być udzielone przez wąską grupę podmiotów¹⁹.

Wskazuje się, że prokury mogą udzielać między innymi spółdzielnie²⁰ czy przedsiębiorcy *not for profit*, jak stowarzyszenia i fundacje²¹. Prokury może udzielić wspólnik spółki cywilnej (ale nie spółka cywilna), jeżeli jest przedsiębiorcą, który podlega obowiązkowi

¹⁶ Postanowienie NSA z 5.09.2019 r., I OZ 773/19, LEX nr 2725444.

¹⁷ Zob. art. 17 ust. 1 pr. przeds., jak również art. 2 pkt 1 ustawy o CEIDG, ponadto art. 36 ustawy o KRS.

¹⁸ P. Lewandowski, *Podmioty legitymowane czynnie do udzielenia prokury*, „Studia Prawnoustrojowe” 2014/24, s. 222.

¹⁹ Listę obejmującą 20 podmiotów uprawnionych do udzielenia prokury wskazali J. Jerzmanowski, J. Napierała, T. Sójka [w:] *Prawo...*, red. A. Koch, J. Napierała, s. 207.

²⁰ M. Żaba, *Kilka uwag na temat potrzeby zmiany przepisów dotyczących reprezentacji spółdzielni*, PPH 2019/11, s. 34–41.

²¹ Podmioty te podlegają wpisowi do drugiego z rejestrów KRS, tj. rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej. Zob. P. Lewandowski, *Podmioty...*, s. 224.

wpisu do CEIDG albo do rejestru przedsiębiorców KRS. Z kolei uznaje się, że nie jest dopuszczalne udzielenie prokury przez przedsiębiorcę znajdującego się w stadium likwidacji oraz wobec którego ogłoszono upadłość (zob. m.in. art. 109⁷ § 2 k.c.)²². Z kręgu podmiotów czynnie legitymowanych do udzielenia prokury wyklucza się spółki kapitałowe w organizacji, co argumentuje się czasowym z założenia okresem ich istnienia oraz brakiem figurowania w rejestrze przedsiębiorców²³.

Prokurentem może być osoba fizyczna mająca pełną zdolność do czynności prawnych (art. 109² § 2 k.c.), która nie została skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwa wymienione w art. 18 § 2 k.s.h.²⁴ Prokurentem nie może być osoba prawna lub jednostka organizacyjna, o której stanowi art. 33¹ k.c.

Udzielenie prokury jest **uprawnieniem, a nie obowiązkiem przedsiębiorcy**²⁵. Uprawnienie to przysługuje od momentu rejestracji przedsiębiorcy w ewidencji lub właściwym rejestrze²⁶. Szczegółowe zasady ustanawiania (takiego określenia używa się w Kodeksie spółek handlowych na oznaczenie aktu decyzyjnego w spółkach handlowych w przedmiocie prokury²⁷) i udzielania prokury przewidują przepisy Kodeksu spółek handlowych (np. art. 41). W tym miejscu wystarczające jest omówienie ogólnych reguł udzielania prokury.

Udzielenie prokury następuje przez **oświadczenie woli mocodawcy** (jednostronną, upoważniającą czynność prawną), z którego wynika, że chodzi o prokurę, a nie o inną postać pełnomocnictwa²⁸. Chociaż Kodeks cywilny nie warunkuje skuteczności udzielenia prokury od jej przyjęcia przez prokurenta, to uzyskanie stosownej zgody jawi się jako niezbędne. Wynika to z obowiązku zgłoszenia udzielenia (jak i wygaśnięcia) prokury do CEIDG albo do rejestru przedsiębiorców KRS (art. 109⁸ k.c.) oraz konieczności dołączenia do wniosku oświadczenia prokurenta obejmującego jego zgodę na powołanie (art. 19a ust. 5 ustawy o KRS). Warto wskazać, że prokurent, któremu udzielono prokury bez jego zgody, może bezpośrednio po dowiedzeniu się, iż został ustanowiony prokurentem, złożyć przedsiębiorcy (mocodawcy) oświadczenie woli (brak wymogu formy) o odrzuceniu prokury²⁹.

²² K. Kopaczyńska-Pieczniak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. A. Kidyba, LEX 2012, art. 109¹.

²³ A. Kidyba, *Prawo...*, s. 151.

²⁴ To jest przestępstwa określone w art. 587–587², 590 i 591 k.s.h. oraz art. 228–231 i rozdziałach XXXIII–XXXVII ustawy z 6.06.1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.).

²⁵ L. Moskwa, *Udzielenie prokury przez przedsiębiorców będących osobami fizycznymi*, PPH 2019/8, s. 4–13.

²⁶ L. Moskwa, *Nowe przepisy o prokurze*, „Rejent” 2001/9, s. 29; por. T. Siemiątkowski, *Prokura w spółkach prawa handlowego*, Warszawa 1999 r., s. 24.

²⁷ M. Pazdan [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. K. Pietrzykowski, art. 109², s. 505.

²⁸ M. Pazdan [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. K. Pietrzykowski, art. 109², s. 506.

²⁹ M. Pazdan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2..., red. Z. Radwański, s. 561.

Prokura powinna być pod rygorem nieważności udzielona **na piśmie** (art. 109² k.c.). W przypadku osoby prawnej (jednostki organizacyjnej, o której stanowi art. 33¹ k.c.) oświadczenie o udzieleniu prokury powinno więc zostać sporządzone zgodnie z obowiązującym ten podmiot sposobem reprezentacji. Biorąc pod uwagę, że na mocy art. 78¹ § 2 k.c. oświadczenie woli złożone w formie elektronicznej jest równoważne z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej, należy wnioskować, że udzielenie prokury jest także możliwe przez złożenie oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenie go kwalifikowanym podpisem elektronicznym (art. 78¹ § 1 k.c.). Ponadto wskazuje się jako przepisy szczególne względem art. 109² k.c.: art. 41 § 3 k.s.h. dotyczący spółki jawnej; art. 103 § 2 w zw. z art. 41 § 3 k.s.h. w zakresie spółki komandytowej oraz art. 208 § 9 k.s.h. stanowiący o spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, które stwarzają możliwość udzielenia prokury za pomocą udostępnionych w systemie teleinformatycznym wzorców uchwał wspólników³⁰.

Przewidując rygor *ad solemnitatem* formy pisemnej dla udzielenia prokury, ustawodawca dodatkowo wyłączył zastosowanie przepisu art. 99 § 1 k.c. właściwego dla pełnomocnictwa, a ustanawiającego wymóg dochowania tej samej szczególnej formy dla pełnomocnictwa, która jest potrzebna do dokonania czynności prawnej. Oznacza to, że prokurent, któremu udzielono umocowania na piśmie, może co do zasady dokonywać czynności prawnej wymagającej formy szczególnej, na przykład aktu notarialnego. Wyjątek stanowią zbycie przedsiębiorstwa, dokonanie czynności prawnej, na podstawie której następuje oddanie przedsiębiorstwa do czasowego korzystania oraz zbywanie i obciążanie nieruchomości, dla których od prokurenta wymagane jest legitymowanie się pełnomocnictwem do poszczególnej czynności (art. 109³ k.c.).

Zarówno udzielenie, jak i wygaśnięcie prokury przedsiębiorca powinien zgłosić do CEIDG albo rejestru przedsiębiorców KRS. Zgłoszenie o udzieleniu prokury powinno określać jej rodzaj, a w przypadku prokury łącznej oraz tzw. prokury mieszanej (o której mowa w art. 109⁴ § 1¹ k.c.) także sposób jej wykonywania (art. 109⁸ k.c.). Wpis prokury do rejestru ma charakter deklaratoryjny³¹. Udzielenie prokury następuje z chwilą złożenia oświadczenia woli o udzieleniu prokury sądowi, notariuszowi, prokurentowi lub osobie trzeciej³².

4. Zakres umocowania

Zakres przedmiotowy prokury jest określony ustawowo, co powoduje, że autonomia woli mocodawcy przy udzieleniu prokury jest ograniczona do udzielenia prokury

35

³⁰ A. Jaworski [w:] *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, red. A. Komenda, Warszawa 2021, s. 201.

³¹ A. Jaworski [w:] *Krajowy...*, red. A. Komenda, s. 201.

³² M. Pazdan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2..., red. Z. Radwański, s. 543.

i wskazania osoby prokurenta. Jest to jedna z istotnych różnic między prokurą a pełnomocnictwem. Zakres prokury jest szeroki (nie ma jednak charakteru nieograniczonego, o czym niżej), obejmuje umocowanie do czynności sądowych i pozasądowych, jakie są związane z prowadzeniem przedsiębiorstwa (art. 109¹ k.c.). Wskazany zakres umocowania odnosi się do czynności ze skutkiem na zewnątrz (wobec osób trzecich), nie obejmuje zaś czynności w zakresie stosunków wewnętrznych przedsiębiorcy³³. W razie przekroczenia zakresu umocowania przez prokurenta (co wobec takiego kształtu jest w zasadzie niemożliwe) lub działania bez umocowania, zastosowanie znajdą reguły właściwe dla pełnomocnictwa, tj. art. 103–105 k.c.³⁴

W ramach **czynności sądowych** prokurent może dokonywać czynności procesowych w postępowaniach sądowych. Może więc reprezentować przedsiębiorcę, tj. występować jako przedstawiciel strony, w szczególności pełnomocnik procesowy w rozumieniu art. 88 k.p.c., w postępowaniu przed sądami powszechnymi (w szczególności w postępowaniu cywilnym, ale także postępowaniu karnym – w imieniu podmiotu będącego pokrzywdzonym), sądami administracyjnymi, Sądem Najwyższym, sądami polubownymi, a także w postępowaniu przed organami administracji samorządowej i rządowej³⁵. Prokurent może także udzielić dalszego pełnomocnictwa procesowego, na przykład fachowemu pełnomocnikowi lub pracownikowi przedsiębiorcy³⁶.

W ramach **czynności pozasądowych** (czynności o charakterze materialnoprawnym) prokurent może przede wszystkim składać oświadczenia woli we wszystkich stosunkach prawnych, a zatem dokonywać czynności prawnych. Ponadto poza składaniem oświadczeń woli prokurent może dokonywać również innych czynności, takich jak przejawy woli podobne do oświadczeń woli, wezwania (np. dłużnika do spełnienia świadczenia), zawiadomienia (np. o wadach rzeczy)³⁷.

W zakresie prokury nie mieszają się czynności prowadzące do zbycia przedsiębiorstwa, do dokonania czynności prawnej, na podstawie której następuje oddanie go do czasowego korzystania, oraz do zbywania i obciążania nieruchomości (art. 109³ k.c.)³⁸. Czynności te mogą być dokonywane przez prokurenta na podstawie odrębnego pełnomocnictwa szczególnego (udzielonego w formie przewidzianej dla ważności danej czynności prawnej)³⁹.

³³ K. Osajda, P. Popardowski [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. K. Osajda, W. Borysiuk, Legalis 2022, art. 109¹.

³⁴ A. Herbet [w:] *Zobowiązania*, t. I. *Przepisy ogólne i powiązane przepisy Księgi I KC. Komentarz*, red. P. Machnikowski, Legalis 2022, art. 109¹; wyrok SN z 31.05.2019 r., IV CSK 148/18, LEX nr 2690349.

³⁵ K. Kopaczyńska-Pieczniak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. A. Kidyba, LEX 2012, art. 109¹.

³⁶ Zob. uchwała SN z 24.07.2013 r., III CZP 45/13, OSNC 2014/3/, poz. 6.

³⁷ K. Kopaczyńska-Pieczniak [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. A. Kidyba, LEX 2012, art. 109¹.

³⁸ Szerzej G. Kamieński, *Istota prokury i zasady odpowiedzialności prokurenta*, Warszawa 2019, s. 106 i n.

³⁹ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys części ogólnej*, Warszawa 2018, s. 443.

Ponadto należy zwrócić uwagę, że ustawodawca wprowadził zakaz ograniczenia przez mocodawcę zakresu prokury ze skutkiem wobec osób trzecich, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej (art. 109¹ § 2 k.c.). Takim przepisem szczególnym jest przede wszystkim art. 109⁵ k.c., który pozwala na ograniczenie uprawnień prokurenta do spraw związanych z konkretnym oddziałem przedsiębiorstwa (prokura oddziałowa), a także na przykład art. 39 ust. 1 pr. restr.⁴⁰ Poza tym zakaz ograniczenia zakresu prokury dotyczy relacji zewnętrznych prokurenta. Jeżeli zatem przedsiębiorca mimo wszystko ograniczy zakres prokury, na przykład w umowie będącej stosunkiem podstawowym (np. umowie o pracę)⁴¹, to takie ograniczenie ma skutek *inter partes*, co z kolei oznacza, że czynności dokonane przez prokurenta wbrew ograniczeniu są ważne i skuteczne, niezależnie od dobrej czy złej wiary osoby trzeciej⁴², a prokurent ponosi odpowiedzialność w stosunku wewnętrznym z mocodawcą. Zakaz ograniczenia przez mocodawcę zakresu prokury ze skutkiem wobec osób trzecich ma służyć zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu gospodarczego⁴³.

5. Substytucja

Ustawodawca, w związku z szerokim zakresem umocowania oraz istnieniem szczególnego stosunku zaufania między przedsiębiorcą a prokurentem, ograniczył w tym przypadku dopuszczalność substytucji. Przede wszystkim zabronione jest przeniesienie prokury (art. 109⁶ zdanie pierwsze k.c.). Oznacza to, że prokurent nie może udzielić dalszej prokury, a więc nie może ustanowić prokurenta-substytutu, któremu przekazałby szerokie kompetencje, do których sam jest umocowany przez przedsiębiorcę. Prokurent nie może także udzielić pełnomocnictwa ogólnego, które obejmuje umocowanie do czynności zwykłego zarządu (por. art. 109⁶ oraz 98 k.c.). Niewątpliwie prokurent nie może również udzielić umocowania do dokonania czynności, która wykracza poza granice udzielonej mu prokury (np. do dokonania czynności objętej zakresem art. 109³ k.c.)⁴⁴. Prokurentowi wolno natomiast ustanowić pełnomocnika do poszczególnych czynności (pełnomocnictwo szczególne) lub pewnego rodzaju czynności (pełnomocnictwo rodzajowe; art. 109⁶ zdanie drugie k.c.). Pełnomocnik ustanowiony przez prokurenta (substytut, dalszy pełnomocnik) działa w imieniu i ze skutkami dla mocodawcy (przedsiębiorcy), dlatego jest on pełnomocnikiem samego przedsiębiorcy (a nie „pełnomocnikiem prokurenta”). Ustanowienie przez prokurenta pełnomocnika nie uchyla ani nie uszczupla umocowania samego prokurenta⁴⁵.

36

⁴⁰ Tak A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo...*, s. 443.

⁴¹ A. Herbet [w:] *Zobowiązania*, t. I..., red. P. Machnikowski, Legalis 2022, art. 109¹.

⁴² K. Osajda, P. Popardowski [w:] *Kodeks...*, red. K. Osajda, W. Borysiuk, Legalis 2022, art. 109¹.

⁴³ Zob. T. Siemiątkowski, *Prokura...*, s. 174–175.

⁴⁴ M. Pilich [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 109⁶.

⁴⁵ M. Pazdan [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 2..., red. Z. Radwański, s. 550.

6. Zakończenie prokury

6.1. Uwagi wprowadzające

- 37 Momentem, z jakim dochodzi do utraty przez prokurenta uprawnienia do dokonywania czynności w imieniu i na rzecz przedsiębiorcy-mocodawcy jest wygaśnięcie prokury. Przyczyny wygaśnięcia prokury kataloguje się według różnych kryteriów⁴⁶. Wśród nich można wymienić wynikające z oświadczenia woli mocodawcy (odwołanie prokury) bądź istniejące po stronie prokurenta (zrzeczenie się prokury) albo wynikające z mocy prawa (ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy, likwidacja przedsiębiorcy, wykreślenie przedsiębiorcy z rejestru, przekształcenie przedsiębiorcy, jak również śmierć prokurenta)⁴⁷.

6.2. Odwołanie prokury

- 38 Prokura może być w każdym czasie odwołana (art. 109⁷ § 1 k.c.). Uprawnienie to uzasadnia się szczególnym zaufaniem przedsiębiorcy wobec prokurenta oraz szerokim umocowaniem prokurenta. Przedsiębiorca-mocodawca, odwołując prokurę, nie musi wskazywać powodów swojej decyzji, nie jest także w uprawnieniu do odwołania prokury ograniczony czasowo⁴⁸. Zgodnie przyjmuje się, że niedopuszczalne jest zrzeczenie się odwołania prokury, jak i inne ograniczenia tego uprawnienia⁴⁹. Jest to kolejna, istotna różnica między prokurą a pełnomocnictwem (przepis art. 109⁷ § 1 k.c. stanowi *lex specialis* wobec art. 101 § 1 k.c.).

Prokurę odwołuje się przez oświadczenie woli przedsiębiorcy, które konstytuuje jednostronną czynność prawną⁵⁰. Uzasadnione wydaje się złożenie oświadczenia o odwołaniu prokury samemu prokurentowi⁵¹. Skutkiem odwołania prokury jest jej wygaśnięcie. Jeżeli mocodawca nie postanowił inaczej w oświadczeniu o odwołaniu prokury, wskazany skutek następuje z momentem, w którym oświadczenie można uznać za złożone prokurentowi (zgodnie z art. 61 § 1 k.c. oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się

⁴⁶ Zob. np. M. Kasprzyk, *Prokura*, s. 109–110.

⁴⁷ P. Piniór [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I. Część ogólna (art. 1–125), red. M. Habdas, M. Fras, LEX 2018, art. 109⁷.

⁴⁸ J. Szwaja, I.B. Miła [w:] *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, t. 1, Warszawa 2009, s. 942.

⁴⁹ Zamiast wielu zob. L. Moskwa, P. Moskwa [w:] *Kodeks cywilny*, t. I. *Komentarz do art. 1–352*, red. M. Gutowski, Legalis 2021, art. 109⁷.

⁵⁰ Zamiast wielu zob. B. Draniewicz, *Odwoływanie prokury w spółkach prawa handlowego*, M. Praw. 2002/22, s. 1054–1055.

⁵¹ Wskazuje się, że takie oświadczenie może być np. złożone kontrahentowi przedsiębiorcy. Zob. np. A. Herbet [w:] *Zobowiązania*, t. I..., red. P. Machnikowski, Legalis 2022, art. 109⁷; przeciwnie R. Uliasz [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. M. Załucki, Legalis 2023, art. 109⁷.

z jego treścią)⁵². Można dodać, że zgodnie z art. 102 k.c. po odwołaniu prokury prokurent powinien zwrócić dokument zawierający oświadczenie o udzieleniu mu prokury.

Ponadto odwołanie prokury należy zgłosić do sądu rejestrowego (art. 109⁸ § 1 k.c., zob. też art. 22 ustawy o KRS). Podobnie jak wpis prokury, również wykreślenie prokury z rejestru ma charakter deklaratoryjny⁵³. W razie niezgłoszenia odwołania prokury do sądu rejestrowego ze względu na domniemanie prawdziwości danych wpisanych do rejestru (art. 17 ust. 1 ustawy o KRS), mimo odwołania prokury, czynności prawne dokonane w imieniu przedsiębiorcy przez „byłego” prokurenta będą ważne i skuteczne. Z uwagi na brak szczególnej regulacji, wskazane oświadczenie może zostać złożone w dowolnej formie (por. art. 60 k.c.). Zasady odwołania prokury w spółkach handlowych ustawodawca zawarł w Kodeksie spółek handlowych (zob. art. 41 § 2, art. 208 § 7, art. 300⁶⁴ § 3, art. 371 § 5).

6.3. Zrzeczenie się prokury

 Zrzeczenie się (wypowiedzenie, rezygnacja) prokury przez prokurenta nie jest regulowane przepisami. Taką czynność dopuszcza się w piśmiennictwie, argumentując to autonomią woli stron stosunków cywilnoprawnych⁵⁴. 39

 Wskazuje się, że zrzeczenie się prokury jest jednostronną czynnością prawną (oświadczenie woli prokurenta nie wymaga zgody mocodawcy), która nie wymaga formy szczególnej. Dyskusyjne jest, czy na podstawie stosunku podstawowego łączącego prokurenta z mocodawcą można prokurenta pozbawić uprawnienia do zrzeczenia się prokury, jak również na przykład zastrzec formę takiego oświadczenia. Słuszny wydaje się pogląd, zgodnie z którym takie postanowienia umowne pozostaną bez wpływu na skuteczność wygaśnięcia prokury, a jedynie będą wiązały się z odpowiedzialnością kontraktową⁵⁵. Podobnie jak w razie odwołania prokury, także po zrzeczeniu się prokury prokurent powinien zwrócić dokument zawierający oświadczenie o udzieleniu mu prokury (art. 102 k.c.).

6.4. Wygaśnięcie prokury z mocy prawa

 Jak stanowi art. 109⁷ k.c., prokura wygasa wskutek wykreślenia przedsiębiorcy z CEIDG albo z rejestru przedsiębiorców KRS, a także ogłoszenia upadłości, otwar- 40

⁵² M. Glicz [w:] *Kodeks...*, red. M. Balwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 109⁷; wyrok NSA z 15.09.2016 r., I GSK 329/16, LEX nr 2142944.

⁵³ Wyrok NSA z 15.09.2016 r., I GSK 329/16, LEX nr 2142944.

⁵⁴ Zamiast wielu zob. A. Herbet [w:] *Zobowiązania*, t. I..., red. P. Machnikowski, Legalis 2022, art. 109⁷.

⁵⁵ R. Strugała [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Legalis 2019, art. 109⁷.

cia likwidacji oraz przekształcenia przedsiębiorcy (§ 2), jak również wraz ze śmiercią prokurenta (§ 3), a także wskutek ustanowienia kuratora na podstawie art. 42 § 1 k.c. (§ 3¹). Wskazane zdarzenia prawne skutkują wygaśnięciem prokury bez konieczności składania przez mocodawcę lub prokurenta oświadczenia woli⁵⁶. Wygaśnięcie prokury należy zgłosić do rejestru (art. 109⁸ k.c.).

Można zauważyć, że wygaśnięcie prokury na skutek wykreślenia przedsiębiorcy z rejestru w pewnym sensie wynika z istoty prokury, jest ona bowiem pełnomocnictwem udzielonym przez przedsiębiorcę podlegającego obowiązkowi wpisu do rejestru. Wygaśnięcie z powodu ogłoszenia upadłości znajduje swoje uzasadnienie w tym, że w takiej sytuacji przedsiębiorca traci zarząd majątkiem, który zostaje przejęty przez syndyka lub zarządcę, a wobec tego umocowanie prokurenta nie mieści się w granicach pierwotnego umocowania⁵⁷. W tym czasie przedsiębiorca nie może udzielić nowej prokury⁵⁸. Co więcej, uchylenie postanowienia sądu o ogłoszeniu upadłości lub umorzeniu postępowania upadłościowego nie przywraca wygasłej prokury⁵⁹. Z kolei otwarcie likwidacji, czyli kolejna z wymienionych w art. 109⁷ k.c. przyczyn wygaśnięcia prokury, jest przeprowadzane w razie zakończenia działalności przez przedsiębiorcę. Utrzymanie prokury w tych okolicznościach godziłoby w jej ustawowy cel⁶⁰. Podobnie jak w przypadku ogłoszenia upadłości, wygaśnięcie prokury z chwilą otwarcia likwidacji jest ostateczne, aczkolwiek, jeśli do likwidacji nie dojdzie, przedsiębiorca może udzielić nowej prokury⁶¹. Ustawodawca zdecydował o wygaśnięciu prokury również na skutek przekształcenia przedsiębiorcy, ponieważ przekształcenie prowadzi do zmiany formy organizacyjno-prawnej, a więc zmiany funkcjonowania, zasad między innymi zarządu oraz do wykreślenia podmiotu przekształcanego z rejestru, co uzasadnia wygaśnięcie prokury⁶². Wygaśnięcie prokury wraz ze śmiercią prokurenta jest uzasadnione zaufaniem, jakim prokurent obdarzony jest przez przedsiębiorcę. Ustawodawca nie reguluje skutków utraty przez prokurenta zdolności do czynności prawnych⁶³. W końcu, jak stanowi ustawodawca w analizowanym przepisie art. 109⁷ k.c., prokura wygasa wskutek ustanowienia kuratora na podstawie art. 42 § 1 k.c., tj. gdy osoba prawna nie może być reprezentowana lub prowadzić swoich spraw ze względu na brak organu albo brak w składzie organu uprawnionego do jej reprezentowania. Co więcej, w okresie kurateli

⁵⁶ R. Uliasz [w:] *Kodeks...*, red. M. Załucki, Legalis 2023, art. 109⁷.

⁵⁷ M. Glicz [w:] *Kodeks...*, red. M. Bałwicka-Szczyrba, A. Sylwestrzak, LEX 2022, art. 109⁷.

⁵⁸ Uchwała SN z 21.07.2006 r., III CZP 45/06, OSNC 2007/5, poz. 65.

⁵⁹ J. Strzebinczyk [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, Warszawa 2014, art. 109⁷, s. 266.

⁶⁰ M. Pilich [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. I..., red. J. Gudowski, LEX 2021, art. 109⁷.

⁶¹ Szerzej o wygaśnięciu prokury na skutek ogłoszenia upadłości oraz otwarcia likwidacji zob. A.J. Witosz, *Prokura w postępowaniu sanacyjnym* [w:] *Sto lat polskiego prawa handlowego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Andrzejowi Kidybie*, red. M. Dumkiewicz, K. Kopaczyńska-Pieczniak, J. Szczołka, t. I, Warszawa 2020, s. 251 i n.

⁶² U. Promińska [w:] *Kodeks cywilny. Komentarz. Część ogólna*, red. P. Księżak, M. Pyziak-Szafnicka, LEX 2014, art. 109⁷.

⁶³ J. Strzebinczyk [w:] *Kodeks...*, red. E. Gniewek, P. Machnikowski, art. 109⁷, s. 267.

prokura nie może być ustanowiona. Z kolei nie powodują wygaśnięcia prokury śmierć przedsiębiorcy ani utrata przez niego zdolności do czynności prawnych. Taka regulacja ma na celu umożliwienie (zapewnienie) dalszego funkcjonowania przedsiębiorstwa. Ustawodawca wskazał nawet, że przedsiębiorca może zastrzec, iż z chwilą jego śmierci wskazany prokurent stanie się zarządcą sukcesyjnym (art. 9 ust. 1 pkt 2 u.z.s.p.).

Rozdział VI

REJESTRY PRZEDSIĘBIORCÓW

Literatura: CEIDG. *Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców. Przedsiębiorcy zagraniczni w obrocie gospodarczym. Komentarz*, red. G. Kozieł, Legalis 2019; Ciulkin L., Jakubecki A., Kowal N., *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe. Praktyczny komentarz*, Warszawa 2002; *Słownik języka polskiego PWN*, red. W. Doroszewski, <https://sjp.pwn.pl/doroszewski> (dostęp: 17.04.2023 r.); Kędziński P., *Powstanie i rejestracja sp. z o. o., której umowę zawarto przy użyciu wzorca umowy (spółki s-24)*, Legalis 2019; Kocowski T. [w:] *System Prawa Administracyjnego*, t. 8A. *Publiczne prawo gospodarcze*, red. Z. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2018; Kolek A., Sobolewski O., *OFE, PPK, IKE(+) – zmiany w systemie emerytalnym 2019–2021 – analiza prawno-ekonomiczna. Część I. Otwarte Fundusze Emerytalne*, M. Praw. 2019/12; Komierzyńska-Orlińska E. [w:] *Konstytucja biznesu. Komentarz*, red. M. Wierzbowski, Warszawa 2019; Kuryłowicz M., *Prawa antyczne. Wykłady z historii najstarszych praw świata*, Lublin 2006; Marszałkowska-Krześ E. [w:] *Prawo handlowe – część ogólna*, red. S. Włodyka, t. 1, Warszawa 2009; Marszałkowska-Krześ E., *Wpisy w rejestrze przedsiębiorców dotyczące spółek handlowych*, Warszawa 2004; Michalski M., *Geneza rejestrów publicznych a rozwój regulacji prawno-handlowych (rejestr handlowy)*, MPH 2019/2; Niewęglowski A. [w:] CEIDG. *Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców. Przedsiębiorcy zagraniczni w obrocie gospodarczym. Komentarz*, red. G. Kozieł, Legalis 2019; Norek E., *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, Warszawa 2001; Nowacki A., *Jawność materialna Krajowego Rejestru Sądowego*, Pr. Sp. 2007/5; Popardowski P. [w:] *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, red. K. Osajda, Legalis 2022; Sobolewski O., *Nowelizacje PPK i PPE weszły w życie – kolejna nowelizacja w planach*, M. Praw. 2022/15; Sołtysiński S., Szajkowski A., Szwaja J., *Kodeks handlowy. Komentarz*, t. I, Warszawa 1994; Sondel J., *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 2005; Stawecki T., *Rejestry publiczne. Funkcje instytucji*, Warszawa 2005; Tarska M. [w:] *System Prawa Prywatnego*, t. 16B. *Prawo spółek osobowych*, red. M. Romanowski, Warszawa 2023; Tarska M., *Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym. Komentarz*, Warszawa 2009; Treła A., *Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej w świetle nowych przepisów prawnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018/4; Wiśniewski A.W., *Stan prywatnego prawa gospodarczego a optymalna wizja kodeksu cywilnego – zagadnienia*

podmiotowe, PPH 2008/6; Zamojski Ł., *Elektronizacja postępowania rejestrowego przed sądem prowadzącym Krajowy Rejestr Sądowy. Zagadnienia wybrane*, cz. 2, M. Praw. 2022/18; Zamojski Ł., *Krajowy Rejestr Sądowy: komentarz*, Warszawa 2022.

Orzecznictwo: uchwała SN z 19.08.2009 r., III CZP 46/09, OSNC 2010/3, poz. 35; uchwała NSA (7) z 3.09.2013 r., I OPS 2/13, LEX nr 1356405; wyrok NSA z 15.03.2016 r., I OSK 1632/14, LEX nr 2035987; wyrok NSA z 14.09.2018 r., II OSK 1914/18, LEX nr 2563766; wyrok WSA w Gdańsku z 13.11.2018 r., III SA/Gd 713/18, LEX nr 2582099.

1. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej

1.1. Informacje ogólne

41 Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą podlegają rejestracji w CEIDG.

 Regulująca tę kwestię ustawa z 6.03.2018 r. o Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej i Punkcie Informacji dla Przedsiębiorcy weszła w życie 30.04.2018 r. Wcześniej zagadnienia dotyczące rejestracji działalności gospodarczej prowadzonej przez osoby fizyczne były uregulowane w uchylonej już ustawie z 2.07.2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej¹. Sama CEIDG została utworzona ustawą z 19.12.2008 r. o zmianie ustawy o swobodzie działalności gospodarczej oraz o zmianie niektórych innych ustaw². Wejście w życie tej regulacji było poprzedzone długim okresem *vacatio legis*. Wynikało to między innymi z konieczności przygotowania administracji publicznej do zadań związanych z funkcjonowaniem systemu teleinformatycznego. Z założenia CEIDG miała stanowić kompleksową regulację, jednakże, jak ocenia się w doktrynie, nie spełniła ona pod tym względem do końca pokładanych oczekiwań. Ciągłe istnieje potrzeba dalszego dostosowania przepisów do potrzeb przedsiębiorców.

Zakres znaczeniowy pojęć „rejestr” i „ewidencja” jest różny.

 W literaturze przyjęte jest rozumienie pojęcia ewidencji jako zbioru danych, prowadzonego przez uprawniony organ, którego rola ogranicza się do przyjęcia informacji od podmiotu, bez obowiązku merytorycznej kontroli ich treści. **Istotą rejestru jest natomiast, że organ ma prawo kontroli treści danych podlegających wpisowi, żądania zmiany ich treści, a także odmowy wpisu**³. Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej jest ewidencją przedsiębiorców będących

¹ Dz.U. z 2017 r. poz. 2168 ze zm.

² Dz.U. z 2009 r. Nr 18, poz. 97 ze zm.

³ T. Stawecki, *Rejestry publiczne. Funkcje instytucji*, Warszawa 2005, s. 23.

osobami fizycznymi, którzy działają na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Należy podkreślić, że jest to ewidencja przedsiębiorców – osób fizycznych, a nie ewidencja działalności gospodarczej prowadzonej przez te osoby⁴.

! Ustawodawca zdecydował zatem, że CEIDG ma pełnić funkcję **spisu przedsiębiorców**, a rola organów administracji publicznej w zakresie prowadzenia ewidencji sprowadza się do umożliwiania przepływu informacji między różnymi organami. Kompetencje władcze organów państwa mogą ujawniać się w określonych w ustawie wyjątkowych sytuacjach. Samo poprawne złożenie wniosku o rejestrację oznacza, że z tą chwilą przedsiębiorca może rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej.

Do 1.07.2011 r. ewidencja ta była prowadzona przez gminy w ramach czynności zleconych z zakresu administracji rządowej. Wniosek o wpis do ewidencji składany był na papierowym formularzu CIDG-1 i obejmował jednocześnie zgłoszenie do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych lub Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, Głównego Urzędu Statystycznego oraz naczelnika właściwego urzędu skarbowego. Od wskazanej daty **CEIDG prowadzona jest w systemie teleinformatycznym przez właściwego ministra do spraw gospodarki (aktualnie Minister Rozwoju i Technologii)**. Głównym celem CEIDG było utworzenie jednego zbioru obejmującego wszystkie osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, do którego dostęp byłby zapewniony przez platformę informatyczną⁵.

Zadania CEIDG zostały określone w art. 2 ustawy o CEIDG. Należą do nich:

- 1) ewidencjonowanie przedsiębiorców będących osobami fizycznymi;
- 2) udostępnianie informacji o przedsiębiorcach i innych podmiotach w zakresie wskazanym w ustawie;
- 3) udostępnianie informacji o zakresie i terminie zmian we wpisach do CEIDG oraz w informacjach i danych udostępnianych w CEIDG, a także o wprowadzającym te zmiany podmiocie;
- 4) umożliwienie wglądu do danych bezpłatnie udostępnianych przez Centralną Informację Krajowego Rejestru Sądowego;
- 5) udostępnianie informacji o ustanowionym pełnomocniku lub prokurencie, w tym o zakresie udzielonego pełnomocnictwa lub o rodzaju i sposobie wykonywania prokury.

⁴ G. Kozieł [w:] *CEIDG. Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców. Przedsiębiorcy zagraniczni w obrocie gospodarczym. Komentarz*, red. G. Kozieł, Legalis 2019, art. 1, nb 2.

⁵ A. Treła, *Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej w świetle nowych przepisów prawnych*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2018/4.